

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Кваліфікаційна робота

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Preparation of applicants for pedagogical specialties for the use of mixed
learning technologies

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 011 Освітні, педагогічні
науки
Освітньо-професійної програми
«Педагогіка вищої школи»
Димитрічак Тетяни Олександрівни
Науковий керівник: кандидат
педагогічних наук, доц. Кузнецова Н. В.
Рецензент: кандидат педагогічних наук,
доцент Павлова В.В.

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту
№ ___ від _____
Завідувачка кафедри
_____ Неля КУЗНЕЦОВА

Захищено на засіданні ЕК
протокол № ___ від _____
Оцінка _____ / ____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)
Голова ЕК
_____ Ірина АННЕНКОВА

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі здійснене комплексне дослідження підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання. Визначені сутність і функції змішаного навчання, специфіка його використання в освітньому процесі закладу вищої освіти. Проаналізовані підходи до розуміння змішаного навчання як поєднання методів і технологій навчання та форм організації навчання. Запропоновані шляхи підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання. Розроблена програма спецкурсу «Використання технологій змішаного навчання» та рекомендації щодо змісту та організації педагогічної практики.

Ключові слова: змішане навчання, технології змішаного навчання, заклади вищої освіти.

ABSTRACT

In the qualification work, a comprehensive study of the preparation of applicants for pedagogical specialties for the use of blended learning technologies was carried out. The essence and functions of blended learning, as well as the specifics of its use in the educational process of a higher education institution, are determined. The approaches to understanding blended learning as a combination of teaching methods and technologies and forms of learning organization are analyzed. The ways of preparing applicants for pedagogical specialties for the use of blended learning technologies are proposed. The program of the special course “Use of Blended Learning Technologies” and recommendations on the content and organization of pedagogical practice are developed.

Keywords: blended learning, blended learning technologies, higher education institutions

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	9
1.1. Характеристика змішаного навчання в контексті сучасної освіти..	9
1.2. Підготовка здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання як педагогічна проблема.....	20
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	30
2.1. Методика і організація емпіричного дослідження.....	30
2.2. Аналіз підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання.....	33
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	47
3.1. Оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів.....	47
3.2. Рекомендації щодо змісту та організації педагогічної практики у контексті підготовки майбутніх педагогів до використання технологій змішаного навчання.....	53
Висновки до розділу 3.....	57
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ....	63
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день питання безпечної організації освітнього процесу всіх закладів освіти посідають перші місця. До початку пандемії CORONA-вірусу та запровадження воєнного стану значна частина педагогічних працівників та здобувачів освіти не були знайомі з поняттям «змішане навчання». Та реальії сьогодення змусили всю систему освіти не тільки познайомитись з цим поняттям, а й активно впроваджувати його в освітній процес. Якщо питання змішаного навчання досить активно розробляються в останні роки, то проблемі підготовки майбутніх педагогів до його реалізації приділяється недостатньо уваги, що і обумовило вибір теми нашого дослідження та його актуальність.

Проблемі технології змішаного навчання присвятили праці такі зарубіжні науковці: І. Ален, К. Бонк, К. Генрі, Ч. Грехем, М. Грuber, Г. Маєр, К. Манварінг, А. Норберг, К. Спрін, Х. Стакер, Д. Тракслер, Б. Хан, М. Хорн. Засади змішаного навчання увійшли до кола наукових інтересів таких українських учених як К. Бугайчук, С. Березенська, О. Колгатін, В. Кухаренко, М. Олійник, Н. Рашевська, О. Спірін, Є. Смирнова-Трибульська, А. Стрюк, Г. Ткачук, Ю. Триус, М. Умрик. Питання проєктування змішаного навчання та методики його реалізації розкрито в дослідженнях М. Кадемії, В. Ланських, В. Лукіна, М. Миклюка, Н. Морзе, В. Свиридюка та ін.

Питання підготовки здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання розкриті у небагатьох публікаціях, серед яких варто назвати роботи К. Осадчої, В. Осадчого, О. Спіріна.

Останні роки засвідчили непередбачуваність, непрогнозованість навіть на найближчий час умов навчання студентів. Саме цим зумовлена доцільність оволодіння майбутніми викладачами змішаним типом навчання, коли використовуються традиційні для неекстремальних умов навчання методи,

прийоми, засоби і ті, що є прийнятними для дистанційного навчання (різні технології із використанням комп'ютерних платформ, засобів і пристроїв). З огляду на зазначене, нами обрана тема для емпіричного дослідження: «Підготовка здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання».

Об'єкт дослідження: підготовка здобувачів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності.

Предмет дослідження: зміст та форми підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати і емпірично дослідити особливості підготовки здобувачів вищої освіти до використання технологій змішаного навчання.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу теоретичних джерел надати характеристику поняттю «змішане навчання».
2. Схарактеризувати сутність підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання.
3. Провести емпіричне дослідження підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання.
4. Розробити спецкурс щодо підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання.

Для реалізації поставлених завдань і досягнення мети використано комплекс **методів дослідження:** теоретичні – аналіз, порівняння, систематизація, абстрагування; емпіричні – педагогічне спостереження, опитування (анкетування, бесіда, інтерв'ю); методи кількісної обробки даних.

База емпіричного дослідження: «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» та Комунальний заклад «Одеський педагогічний фаховий коледж».

У дослідженні взяли участь 35 респондентів – здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня. В опитуванні взяли участь 30 науково-педагогічних та педагогічних працівників.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в аналізі наукових підходів до визначення специфіки змішаного навчання з огляду на можливість використання його при реалізації освітніх програм педагогічного профілю в закладах вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці шляхів підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання, зокрема, програми спецкурсу.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були предметом обговорень на III Регіональній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців «Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті» (17 жовтня 2023 р., м. Одеса)

Публікації: Димитрічак Т.О. Підготовка здобувачів педагогічних спеціальностей до змішаного навчання. *Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті* : Матер. III Регіональної наук.-практич. конференції здоб. вищої освіти та молодих науковців. 17 жовтня 2023 року / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. Одеса, 2023. С. 43-45.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 59 сторінках. Список використаних джерел містить 51 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Характеристика змішаного навчання в контексті сучасної освіти

Розвиток суспільства вимагає переглянути й саму організацію освіти, і роль суб'єктів функціонування всієї системи освіти, тобто викладача і студента. У сучасному світі заклади вищої освіти мають навчитися вирішувати нове завдання - виховувати молодих людей, здатних критично і глибоко мислити й готових стояти біля витоків змін і працювати зі змінами.

Пандемія COVID-19 активізувала пошук нових методів та засобів навчання. Низка нормативно-правових документів з весни 2020 р., зокрема: Постанова Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARSCoV-2» (від 11.03.2020 №211, від 02.04.2020 №255); Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID19)» (від 30.03.2020 №540-IX); Наказ Міністерства освіти і науки України «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID19» (від 16.03.2020 №406) та інші змінили вектор діяльності закладів освіти в Україні. Також, свої корективи внесла і війна в Україні [9].

Термін «змішане (гібридне) навчання» почав широко використовуватися у методах навчання після публікації в 2006 році К. Бонком і Ч. Гремом книги «Довідник змішаного навчання». Автори використали термін «суміші», під яким розуміли навчання як поєднання «навчання «обличчям до обличчя» (face-to-face instruction) з навчанням за

допомогою комп'ютера (computer-mediated instruction)»» [3] .

За визначенням українських науковців А. Стрюка, Ю.Триуса, В. Кухаренка, «змішане навчання – це цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі використання і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання при наявності самоконтролю студента за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання» [21].

Особливості змішаного навчання розглядалися низкою зарубіжних науковців, таких як Дж. Бонк, Ч. Грехем, А. Оказа та ін. Серед українських науковців варто відзначити К. Бугайчук, О. Спіріна, К. Осадчу, С. Волошинова, В. Кухаренко, Г. Ткачук та ін. Саме пандемія COVID-19 спричинила масовий перехід всіх закладів освіти на використання виключно дистанційних технологій або їх поєднання з традиційним навчанням (змішане навчання).

Інформаційно-комунікаційні технології розвиваються та проникають у всі сфери життя надзвичайно стрімкими темпами, зокрема, і в освіту. Тому важливою є інтеграція їх в освітній процес закладів вищої освіти. Системне впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес зумовило становлення та розвиток нових форм і видів навчання, зокрема, й змішаного. Проблема впровадження змішаного навчання порушувалась зарубіжними та вітчизняними науковцями ще на початку ХХІ століття. Так, Американське товариство з навчання та розвитку у 2003 році вбачало змішане навчання однією з кращих тенденцій. Однак сьогодні, коли через пандемію, спричинену коронавірусом Covid-19, яка зумовила карантинні обмеження, через що майже 200 країн усього світу змушені були спонтанно перейти на змішане навчання, це питання є надзвичайно актуальним і дискусійним та вимагає негайного вирішення не лише в Україні, а й за її межами [33].

Термін «змішане навчання» (англ. “blended learning”) введено та

визначено дослідниками С. Бонком та С. Гремом у 2006 р. після публікації «Довідника змішаного навчання». Слід зазначити, що поряд із терміном «змішане навчання» вживають поняття «гібридне навчання», «комбіноване навчання», «гнучке навчання», які вважають синонімами. Слова «гібридне», «комбіноване», «гнучке» мають в англійській мові відповідники, як-от «hybrid», «combined» та «flexible». Дослідники досить часто вживають усі поняття, тому що вони позначають одну й ту ж технологію. У Рекомендаціях щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти визначено, що змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що поруч з онлайн-технологіями спирається на безпосередню взаємодію між студентами та викладачами в аудиторії [1]. Уважаємо доцільним подати в табл. 1.1 сутність дефініції «змішане навчання» на основі поглядів вітчизняних та зарубіжних учених.

Таблиця 1.1.

Підходи до визначення поняття «змішане навчання»

№	Визначення поняття «змішане навчання»	Автор
1	Поєднання строгих формальних засобів навчання (робота в аудиторіях, вивчення теоретичного матеріалу) з неформальним (обговорення за допомогою електронної пошти та Інтернет-конференцій, закріплення вивчення матеріалу з використанням мультимедійних засобів навчання).	Д. Пейнтер (Darling Painter)
2	Поєднання онлайн- та офлайн-навчання в одному навчальному процесі, що формує «навчальний досвід» студента та самодостатній логічний курс чи предмет.	А. Литвинов
3	Формальна освітня програма, яка передбачає навчання в межах освітнього закладу, дистанційне	М. Крістенсен (М.

	навчання та методи, що поєднують ці форми навчання. Цілеспрямований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, заснований на поєднанні технологій традиційного, комп'ютерно орієнтованого, дистанційного та мобільно орієнтованого навчання.	Christensen), М. Хорн (M. Horn), Н. Стакер (H. Staker) [4
4	Цілеспрямований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, заснований на поєднанні технологій традиційного, комп'ютерно орієнтованого, дистанційного та мобільно орієнтованого навчання.	Г. Ткачук
5	Офіційна освітня програма, в межах якої студент вчиться частково онлайн із деяким елементом контролю над часом, місцем, маршрутом чи темпом навчання.	К. Максвелл (C. Maxwell)
6	Форма, у якій знання подаються на самостійне вивчення та очне (разом з учителем).	Б. Беседін, Г. Вагнер
7	Це цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі використання і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання при наявності самоконтролю студента за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання.	В. Кухаренко

Так, аналізуючи підходи до визначення поняття «змішане навчання»,

бачимо, що його розглядають як систему викладання, модель, метод, суміш методів і стратегій навчання, форму навчання, програму тощо. Але спільним є те, що в основі лежить взаємодія суб'єктів в освітньому процесі шляхом поєднання різних видів навчання, як-от дистанційне (онлайн) та традиційне (офлайн), тому що більшість науковців дотримуються дефініції, яка вказує на те, що змішане навчання – це процес здобування знань, умінь і навичок, що супроводжується поєднанням різних технологій навчання. Ми цілком погоджуємося з тим, що будь-яке навчання не може існувати в чистому вигляді, а має бути ефективним поєднанням різних технологій, що дозволить значно підвищити результативність навчання. Обираючи форми навчання, слід урахувати специфіку навчальної дисципліни, просторове розташування студентів, матеріально-технічне оснащення та забезпечення, рівень цифрової компетентності викладача та здобувачів, графік навчання. На підставі аналізу наукової літератури [1; 5; 11] та практичних напрацювань педагогів [12] ми узагальнили завдання змішаного навчання у закладах вищої освіти:

- розширення освітніх можливостей студентів за рахунок доступності та гнучкості;
- урахування індивідуальних освітніх потреб, темп, ритм навчального матеріалу;
- підвищення мотивації здобувачів до навчально-пізнавальної діяльності, самостійності, соціальної активності, рефлексії та самоаналізу, формування відповідальності;
- педагогічна свобода та автономія викладача щодо вибору подання матеріалу, освітніх сервісів і платформ;
- зміна ролі викладача (перехід від трансляції знань до інтерактивної взаємодії зі студентом, що сприятиме формуванню процесу конструювання власних знань);
- можливість контролю власної діяльності;
- формування цифрової компетентності;

– персоналізація освітнього процесу (студент самостійно визначає навчальні цілі, способи їх досягнення, враховуючи власні освітні потреби, інтереси та здібності, а вчитель у цій ситуації є помічником);

– підвищення ефективності освітнього процесу та результатів навчання в цілому.

Сучасні погляди на змішане навчання – це комбінації педагогічних теорій і технологій. М. Макдональд зазначив три концептуалізації. По-перше, у вузькому сенсі це широко використовувана форма, в якій студенти навчаються в кампусі й беруть участь в асинхронних онлайн видах діяльності. По-друге, у більш широкому сенсі, сформульовані рамки онлайн-курсу, які використовують синхронні зустрічі та мережеві технології з асинхронними роботами й можливими очними зустрічами. Третє, поєднання студентів он-лайн, які взаємодіють, але фізично розділені. Вузькі версії змішаної конструкції курсу можна розділити на дві групи:

1. Поєднує в собі елементи традиційного й онлайн курсів.
2. Забезпечує значну частину змісту в Інтернеті, як правило, спираючись на обговорення в рамках планової та педагогічно випробуваної структури [15].

Головне – під час «змішаного навчання» правильно та ефективно розподілити навчальний (теоретичний) матеріал та матеріал, який відведений на практичні заняття здобувачам освіти в аудиторіях (офлайн), та віддаленим студентам (онлайн). Поняття «змішане навчання» об'єднує традиційне та дистанційне навчання із застосуванням можливостей інформаційно-комп'ютерних технологій, тобто має на меті створення такого середовища навчання, де викладачі та здобувачі освіти зможуть у зручних для себе обставинах здійснювати сам процес навчання. Поняття «змішане навчання» за визначенням В. Кухаренка – «це цілеспрямований процес здобуття знань, умінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі використання і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного,

дистанційного та мобільного навчання при наявності самоконтролю студента за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання» [24].

Синхронний формат означає співпрацю в режимі реального часу. Його перевага в тому, що можна залучати учасників миттєво та у визначений час. Це «прямий ефір», у якому здобувачі освіти можуть контактувати через засоби зв'язку безпосередньо з викладачами через відео- чи аудіозв'язок, відбувається спілкування в чаті. До синхронного формату навчання можемо віднести вебінар, відеоконференцію, віртуальний клас, онлайн-тренінг. Асинхронний формат може охоплювати різноманітні засоби інформації, аудіо- та відео-лекції (але не обмежуватися ними). За допомогою асинхронного режиму навчання здобувачі освіти працюють у власному темпі та у зручний для себе час. Асинхронний режим застосовують до різних форм цифрового та онлайн навчання. До синхронного формату дистанційного навчання відносимо: масові відкриті онлайн-курси, онлайн-літературу, блоги, форуми, чати, електронну пошту.

Змішані підходи до навчання виявилися одними з найпопулярніших технологій сьогодення, тому що дозволяють скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами традиційного класу [3].

У 2007 році фахівці Sloan Consortium уточнили визначення цього поняття. На їхню думку, навчальний процес залежно від взаємодії його учасників і подання навчального контенту можна поділити на:

- традиційне навчання (0%);
- навчання, підсилене дистанційними технологіями (до 30%);
- змішане навчання – з використанням до 80% технологій дистанційного навчання;
- чисте дистанційне навчання.

Простий приклад змішаного навчання наведено на рис. 1.1. Розглядається традиційний курс, де студент протягом тижня слухає лекції, виконує практичне завдання в аудиторії, лабораторну роботу та бере участь у дискусії на семінарі. Для виконання аудиторних робіт передбачена самостійна робота.

Таблиця 1.2.

Очне навчання	Самост. робота	лекція	Практич. заняття		Лаборатор. робота	Семінар			
Дистанційне навчання	Тест, читання матеріалу		Індивід. завдання		тест	Лабор Роб.	Форум		
Змішане навчання	Відео лекція	Аналіз лекції	прак тика	Інд. Завд.	тест	Лабор Роб.	фор ум	Семі-нар	

Традиційний, дистанційний та змішаний формати навчання

У дистанційному форматі студент має таке ж саме навантаження, але в аудиторії він виконує тільки лабораторну роботу з попереднім тестуванням, яке показує готовність студента до її виконання. Уся інша діяльність виконується вдома. У змішаному навчанні студент вдома переглядає відео та читає теоретичний матеріал, на лекції відбувається його обговорення та виконання практичних завдань. Вдома залишається тільки оформити роботи та залишити їх у дистанційному курсі. Обговорення проблемних питань починається у форумі та завершується на семінарі, або навпаки. Активність студентів у такому форматі підвищується [24].

Змішане навчання дозволяє зробити більше з меншими витратами й відноситься до будь-якого поєднання традиційного та дистанційного навчання, де студент краще контролюється, виконує більше кроків і реалізує індивідуальний шлях навчання. Однак, як зазначають західні педагоги, невміле проектування або використання змішаного навчання може створити дискомфортні умови всім учасникам навчального процесу.

Змішане навчання вирішує наступні завдання:

- розширити освітні можливості студентів за рахунок доступності та гнучкості, врахування їх індивідуальних освітніх потреб, а також темпу й ритму навчального матеріалу;

- стимулювати формування суб'єктної позиції студента: підвищення його мотивації, самостійності, соціальної активності, рефлексії та самоаналізу і, як наслідок, підвищення ефективності освітнього процесу в цілому;

- трансформувати стиль педагога: перейти від трансляції знань до інтерактивної взаємодії зі студентом, що сприятиме формуванню процесу конструювання власних знань;

- персоналізувати освітній процес: учень самостійно визначає свої навчальні цілі, способи їх досягнення, враховуючи власні освітні потреби, інтереси та здібності, вчитель у даній ситуації є помічником студента [9].

Можна виділити шість причин використання змішаного навчання :

1. високий педагогічний рівень;
2. доступ до знань;
3. соціальна взаємодія;
4. персональна дія та мотивація;
5. економічна ефективність;
6. простота перегляду [18].

Більшість здобувачів вибирає змішане навчання з трьох причин: високий педагогічний рівень, розширення доступу і гнучкість, економічна ефективність. Але не слід забувати, що змішане навчання є новим, як для здобувачів так і для викладачів. Сучасна вища освіта повинна орієнтуватися не стільки на трансляцію готових знань, скільки на формування здатності здобувачів усвідомлено набувати та застосовувати нову інформацію й навички в різних контекстах. Досягнення такої цілі можливе в умовах змішаного навчання. Викладач при цьому виступає в ролі фасилітатора, організатора процесу активного розвитку та задоволення пізнавальних потреб здобувачів.

Як і в усіх інших формах навчальної діяльності, у змішаному навчанні виникає чимало труднощів, визначених специфікою цього виду діяльності. Труднощі, що виникають у здобувачів:

- недостатня поінформованість про форми, норми, особливості спілкування в умовах змішаного навчання;

- несформованість комунікативних навичок (вміння слухати одне одного, ставити питання, лаконічно та впевнено виступати, висловлювати власну думку й відстоювати її тощо);

- опанування змісту навчального курсу з різноманітними ведучими каналами сприйняття;

- труднощі в самостійному відстеженні завдань, викликані невмінням раціонального розподілу часу, планування самостійної роботи та раціонального вирішення поставлених завдань;

психологічний дискомфорт чи тривожність, викликані недостатньою ІКТ-компетентністю;

Труднощі, що виникають у викладачів:

- неготовність викладача замінити свою роль у змішаному навчанні: перейти від функції ментора та транслятора знань до ролі т'ютора, фасилітатора, до співпраці зі здобувачами у навчальному процесі;

- подолання психологічного бар'єру авторитарності;
- вибір конструктивного стилю спілкування зі здобувачами;
- формування ефективно працюючих малих навчальних груп;
- оцінювання ступеню індивідуальної участі здобувачів у роботі групи;

- організація змішаного навчання з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів;

- підтримання мотивації навчання.

Кожен ЗВО має психологічну (соціально-психологічну) службу. Для того, щоб успішно налагоджувати контакт з учасниками освітнього процесу та плідно працювати в умовах змішаного навчання психологічна служба може надавати допомогу викладачам у вигляді:

- інформації про індивідуальні особливості здобувачів;

- порад з визначення стилю спілкування як із групою загалом, так і з кожним здобувачем індивідуально;
- рекомендацій з формування складу здобувачів для роботи в малих і великих групах, у відстеженні групової динаміки та формуванні сприятливого клімату в освітньому середовищі;
- оптимальних шляхів вирішення можливих конфліктних ситуацій, якщо такі виникають у процесі змішаного навчання.

У період тотального дистанційного навчання викладачі часто не бачили обличчя всіх здобувачів, тому що ті не включають камери. Змішане навчання певною мірою змінює ситуацію, оскільки є можливість працювати в аудиторії.

1.2. Підготовка здобувачів педагогічних спеціальностей до змішаного навчання як педагогічна проблема

У період пандемії, коли заклади вищої освіти перейшли на дистанційну та змішану форму навчання, Міністерством освіти і науки України було надано організаційну та методичну допомогу в питаннях організації освітнього процесу у вигляді таких документів: «Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти», «Рекомендації щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій». В українських закладах вищої освіти наразі є затребуваним змішане навчання, яке спонтанно увійшло та стало серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу, зокрема для здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, оскільки вони мають певну специфіку підготовки. Успішно розв'язати цю проблему допоможе моделювання дидактичної системи змішаного навчання студентів вищої освіти педагогічних спеціальностей. Тому виникає потреба теоретичного обґрунтування дидактичної системи змішаного навчання студентів закладів вищої освіти філологічних

спеціальностей.

Підготовка до змішаного навчання є педагогічною проблемою, оскільки вона вимагає від педагогів нових знань, умінь і навичок. Змішане навчання - це форма навчання, яка поєднує традиційні аудиторні заняття з онлайн-навчанням. Воно має ряд переваг, таких як:

- гнучкість: студенти можуть навчатися в зручному для них темпі та місці.
- індивідуалізація: студенти можуть отримати додаткову допомогу або підтримку, якщо це необхідно.
- доступність: змішане навчання може бути доступно для студентів з обмеженими можливостями.

Однак, щоб ефективно використовувати змішане навчання, педагоги повинні бути готові до наступних викликів:

- технологічна грамотність: педагоги повинні вміти використовувати різні технології для навчання, такі як комп'ютери, планшети, смартфони та онлайн-ресурси.
- педагогічна майстерність: педагоги повинні вміти адаптувати традиційні навчальні матеріали та методи до онлайн-формату.
- комунікаційні навички: педагоги повинні бути в змозі ефективно спілкуватися з студентами в різних середовищах, таких як аудиторія, онлайн-платформа та соціальні мережі.

Підготовка до змішаного навчання може здійснюватися на різних рівнях:

- індивідуальний: педагоги можуть самостійно вивчати технології, педагогічні методи та методи комунікації.
- організаційний: заклади освіти можуть надавати педагогам додаткові можливості для навчання та розвитку, такі як курси, тренінги та семінари.
- національний: уряди та міжнародні організації можуть розробляти політики та програми, які сприяють впровадженню змішаного навчання.

Підготовка до змішаного навчання є важливою для забезпечення якості освіти в сучасному світі. Вона дозволяє педагогам ефективно використовувати нові технології та методи навчання, щоб підвищити успішність студентів.

Ось деякі конкретні заходи, які можна вжити для підготовки до змішаного навчання:

- отримати базові знання про технології, які будуть використовуватися в змішаному навчанні. Це включає в себе знання про комп'ютери, планшети, смартфони, онлайн-платформи та інші технології, які можуть бути використані для навчання.

- розвивати педагогічні навички, необхідні для змішаного навчання. Це включає в себе вміння адаптувати традиційні навчальні матеріали та методи до онлайн-формату, а також вміння ефективно спілкуватися з студентами в різних середовищах.

- взяти участь у професійному розвитку, який фокусується на змішаному навчанні. Це може містити курси, тренінги та семінари, які пропонуються закладами освіти, професійними організаціями та іншими установами.

Змішане навчання - це відносно молода форма навчання, тому дослідження в цій галузі все ще тривають. Однак вже було проведено ряд важливих досліджень, які допомогли нам краще зрозуміти потенціал змішаного навчання та його переваги та недоліки. У 2007 році фахівці Sloan Consortium уточнили дефініцію цього поняття: змішане навчання передбачає використання до 80% технологій дистанційного навчання.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що питання підготовки студентів вищої освіти педагогічних спеціальностей розглядала С. Процька, яка у своєму дослідженні розкрила комп'ютерно-орієнтовану методіку формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів, теоретично та практично обґрунтувала методи, форми й засоби організації освітнього процесу [11]. Специфіку підготовки студентів

гуманітарних спеціальностей в умовах інформатизації освіти висвітлила у своїй роботі [12]. Для нашого дослідження інтерес становить колективна монографія [24] у якій розкриті педагогічні аспекти змішаного навчання, наведена педагогічна технологія проектування змішаного навчання та різноманітні інформаційні технології для його підтримки. Звертається увага на методи формування критичного мислення у змішаному навчанні. Не дивлячись на широкий спектр вивчення специфіки підготовки студентів педагогічних спеціальностей у закладах вищої педагогічної освіти, доведено, що питання розробки дидактичної системи змішаного навчання студентів закладів вищої освіти філологічних спеціальностей залишається не розкритим та вимагає негайного вирішення.

Перехід вищої школи до ступеневої системи освіти передбачає оновлення змісту базової професійної освіти як бакалаврів, так і магістрів. Необхідна розробка змісту, форм та методів педагогічної підготовки магістрів як фахівців найвищого освітнього рівня, котрі в майбутньому відновлять склад науковців зрізних галузях науки та поповнять викладацький корпус вищих навчальних закладів гімназій, ліцеїв[13].

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що важливою умовою модернізації освіти є підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їхнє професійне вдосконалення. Перехід України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку дійових шляхів підвищення якості освітніх послуг та впровадження інноваційних педагогічних систем. Саме тому, Національною стратегією розвитку освіти України з метою посилення кадрового потенціалу одним з основних завдань педагогічної освіти визначено забезпечення підготовки педагогічних працівників за спеціальністю «Освітні педагогічні науки». Вони можуть бути підготовлені для системи професійної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра [24].

Згідно Закону України «Про вищу освіту» магістр визначено як освітній рівень вищої освіти, який здобувається на основі освітнього рівня

бакалавра і передбачає оволодіння особою відповідною освітньо-професійною програмою та набуття компетентностей для виконання завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді педагогічної діяльності або ж первинних посад наукових та науково-педагогічних працівників [14].

Згідно Закону України «Про вищу освіту» магістр напряму підготовки за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», повинен вміти виконувати такі функції: організаційну, обліково-аналітичну, планову, контрольну, технологічну, навчально-методичну, науково-дослідну. Навчально-методичною функцією передбачено викладання педагогічних дисциплін у навчальних закладах. Для цього магістру необхідно оволодіти такими вміннями:

- розробляти робочі програми дисциплін; методично забезпечувати вивчення фахових дисциплін (готувати кейси, виробничі ситуації, задачі, передбачати форми контролю і атестації);
- планувати заняття, визначати форми і зміст занять; раціонально їх проводити;
- застосовувати в навчальному процесі систему організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти відповідно до державних стандартів [15].

Професійно-педагогічна підготовка здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, якій присвячено наше дослідження, має бути зорієнтована на формування в студентів готовності до виконання обов'язків педагогічного працівника та застосовувати у своїй практиці змішане навчання:

- проведення науково-пошукової роботи;
- організація навчально-виховного процесу в спеціалізованих гімназіях, школах, коледжах.

Основне завдання цієї підготовки полягає в поглибленні, розширенні, знань з педагогіки; практичне опанування студентами різних форм

організації освітнього процесу у закладах вищої освіти; виховання у здобувачів особистісних якостей майбутнього педагога, відповідального ставлення до виконання обов'язків вчителя, викладача, прагнення постійно займатися самонавчанням, саморозвитком, самовдосконаленням [13].

Над методичними та теоретичними основами вдосконалення якості педагогічної освіти працювали О. Вербило, А. Дзундза, Д. Колотило, Т. Кондрицька, І. Прокопенко, С. Тарасова, В. Ярошинський та ін.

І. Кустовська, працюючи над методичними аспектами професійної підготовки майбутніх педагогів з використанням новітніх педагогічних технологій, розробила методичні рекомендації для викладачів. До питання упровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі зверталися науковці: В. Кухаренко, В. Осадчий, О. Рибалко, О. Скубашевська та інші. Проблему розвитку дистанційної освіти досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці серед яких: Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д. Кіган, М. Мур, А. Кларк, М. Томсон та вітчизняні: О. Андреев, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник та багато інших.

Таким чином, зазначене вище свідчить про те, що підготовка педагога, магістра освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти була предметом наукового інтересу багатьох учених. Різновекторність її дослідження засвідчує, що обрана нами проблема є проблемою теорії і практики вищої освіти.

Змішане (гібридне) навчання через комбінації найкращих сучасних педагогічних підходів та технологій, методів може забезпечити синергетичний ефект та високу ефективність навчання, формувати нову особистість 21 століття. Але для цього, враховуючи велику варіативність, до змішаного навчання треба відноситись як до системи. Це вимагає підвищення кваліфікації викладача та поступової підготовки студента до навчального процесу у нових умовах. Для підготовки викладачів бажано використовувати змішане навчання з використанням відкритих дистанційних курсів з підтримкою локальних тьюторів, які можуть показати

у дії змішане навчання.

Установлено, що у вітчизняній системі вищої освіти для дистанційного навчання найчастіше використовуються такі платформи: Zoom, Google Meet, Google Classroom, Moodle.

Досліджено, що за характером комунікації між викладачем і студентом усіснуючі технології дистанційного навчання поділяються умовно на чотири типи: самонавчання, навчання «один на один», «один з багатьма» і «багато з багатьма». Технології дистанційного навчання «багато з багатьма» характеризуються найбільш активною взаємодією всіх учасників навчального процесу. Комп'ютерні комунікації, окрім можливостей організації аудіо- і відеоконференцій, створюють умови для використання традиційних активних методів, форм, а також інноваційних технологій навчання: дебатів, рольових і ділових ігор, мозкових атак, проблемних семінарів тощо.

Дистанційне навчання забезпечує систематичну й ефективну інтерактивність, причому не лише між викладачем і студентами, а й між студентами. Педагогічна взаємодія здійснюється на основі комп'ютерних телекомунікацій із використанням усіх складових традиційного освітнього процесу (викладач, підручник, засоби навчання, відповідні методи й організаційні форми).

Наразі модель змішаного навчання активно використовується у багатьох країнах. Існує статистика, згідно з якою роботодавці охоче працевлаштовують випускників онлайн або змішаних програм, оскільки вони не тільки мають навички роботи з новими комп'ютерними технологіями, але й здатні самостійно працювати і навчатися.

Сучасний досвід свідчить, що модель змішаного навчання повністю вписується в концепцію модернізації сучасної освіти, засновану на впровадженні нових освітніх стандартів навчання. Однак, у багатьох навчальних закладах рівень забезпечення інформаційними технологіями та загальний рівень комп'ютерної грамотності суб'єктів освітнього процесу не завжди відповідає чинним вимогам.

Однією з перешкод запровадження змішаного навчання є неготовність викладачів використовувати сучасні комп'ютерні технології у освітньому процесі. У цьому сенсі можна вести мову про технофобію. Передусім це стосується викладачів, які або бояться, або не хочуть використовувати нові технології. Терміни, що не так давно з'явилися у щоденному вжитку «цифрові аборигени» (digital natives) – люди, які активно використовують цифрові технології в усіх сферах життя та «цифрові імігранти» (digital immigrants) – ті, хто через певні причини, зокрема, вікові, не прагнуть навчатися та адаптуватися до змін, достатньо точно відображають ставлення до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання.

Отже викладачі, які відповідають визначенню «цифрові імігранти», не вбачають сенсу змінювати роками відпрацьований алгоритм викладання.

Другою перешкодою є дефіцит часу. Створення нових електронних курсів, пошук інформації, підготовка презентацій, перевірка завдань – вимагають від викладача не тільки опанування нових технологій, але і багато додаткового часу.

Крім того, при створенні е-навчальних ресурсів викладачі використовують напрацювання інших авторів. Постає проблема авторського права, зокрема при використанні матеріалів з Інтернету. Слід пам'ятати, що використовувати чужі матеріали можна лише за умови дозволу від власника, що однак може виявитися трудомістким, дорогим і тривалим процесом.

Отже, існує багато як позитивних, так і негативних рис, які ще довго будуть дискутуватися. Проте поза усяким сумнівом – науково технічний процес, зміни, які відбуваються у сучасному суспільстві, перетворили цифрові технології в ефективний інструмент навчання, а їх подальше активне впровадження не викликає жодних сумнівів. Можемо зазначити, що конкуренція на освітньому ринку є чинником безальтернативного використання освітніми установами інформаційно-комунікаційних технологій як важливого інструменту співпраці здобувачів і викладачів, як суб'єктів освітнього процесу.

Висновки до розділу 1

Незважаючи на велику кількість різноманітних трактувань і визначень, учені дотримуються спільної думки щодо поєднання різних технологій навчання, як-от традиційних та електронних (комп'ютерних, дистанційних, мобільних тощо), використання яких є важливою умовою ефективної реалізації змішаного навчання. Отже, змішане навчання – це сучасний та новий підхід організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, який трансформує структуру і зміст навчання, змінює ролі викладача та студента та націлений на підвищення якості освіти. Перспективами подальших педагогічних розвідок є дослідження моделей змішаного навчання та впровадження їх у освітній процес майбутніх педагогів.

Особливості змішаної форми навчання полягають в об'єднанні живого навчання та веб-технологій для досягнення освітньої мети; використанні різних педагогічних підходів для отримання оптимального результату; поєднанні технічних засобів навчання й очного навчання під керівництвом викладача.

Аналіз теоретичних джерел дозволяє зробити висновок про те, що існують різні поняття: «змішане навчання», «технології змішаного навчання».

Для того, щоб підготовка здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання була успішною, важливо, щоб вона була системною і постійною. Для цього в освітньому процесі мають бути закладені як теоретичні основи підготовки до змішаного навчання, так і передбачені освітні компоненти, спрямовані на формування відповідних компетентностей, перш за все в процесі практичної підготовки.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Методика і організація емпіричного дослідження

Оскільки предметом нашого дослідження є зміст та форми підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання, ми визначили у якості бази емпіричного дослідження «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» та Комунальний заклад «Одеський педагогічний фаховий коледж». У дослідженні взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня та здобувачі освітнього ступеня «фаховий молодший бакалавр» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 «Початкова освіта».

У відповідності до поставленої мети і завдань була сформована методика дослідження, яка передбачала використання методів емпіричного дослідження і методів кількісної обробки даних.

Ми використовували наступні методи емпіричного дослідження: педагогічне спостереження, тестування, опитування (анкетування, бесіду, педагогічне спостереження). Отримані результати обробляли за допомогою кількісних методів.

Респондентами у нашому дослідженні стали викладачі – науково-педагогічні та педагогічні працівники та здобувачі вищої та фахової передвищої освіти.

За визначенням М. Фіцули, спостереження – це цілеспрямоване сприйняття будь-якого педагогічного явища, у процесі якого дослідник одержує конкретний фактичний матеріал. Вона виділяє наступні етапи спостереження:

- визначення завдань і мети (для чого, з якою метою ведеться спостереження);
- вибір об'єкта, предмета і педагогічної ситуації (що спостерігати);
- вибір способу спостереження, що найменше впливає на досліджуваний об'єкт і найбільше забезпечує збір необхідної інформації (як спостерігати);
- вибір способів реєстрації того, що спостерігається;
- обробка й інтерпретація отриманої інформації [19].

Нами проводилось емпіричне дослідження підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання здобувачів освітнього рівня бакалавр та молодший фаховий бакалавр не тільки шляхом опитування та діагностування, але і при проведенні занять з професійних дисциплін за спеціальністю 013 Початкова освіта під час проходження нами асистентської практики.

З метою вивчення сучасного стану впровадження змішаного навчання в освітній процес ЗВО ми провели електронне анкетування викладачів та здобувачів освіти із використанням інструменту Google Forms [16], що забезпечило відкритий доступ і представництво учасників анкетування з різних закладів освіти. Анкета складалася з 10 запитань, спрямованих на виявлення особистісного ставлення викладачів та здобувачів до змішаного навчання, цільових переваг, пріоритетних видів і форм впровадження змішаного навчання тощо.

Для нашого дослідження важливо розкрити рівень сформованості умінь щодо використання технологій змішаного навчання :

- системний - системне застосування;
- вибірковість – не намагатися одночасно використовувати всі відомі педагогу технології ЗН;
- кроки – від найпростіших технологій – поступово до більш складних;
- зрозуміти цілі та ролі - з'ясувати, чому ця технологія потрібна на

цьому занятті;

- традиційні – не відмовлятися від традиційних форм і методів навчання, а ефективно поєднувати їх з технологіями ЗН;
- зважаючи на особливості групових відносин, ставлення здобувачів до технологій ЗН.

Продовження взаємодії за межами аудиторії - інтерактивне навчання починається в аудиторії, але не закінчується на цьому.

Для визначення рівня умінь використання змішаного навчання в процесі освітньої підготовки ми розробили методику (Додаток В), яка лежить в основі розроблених нами інструментів дослідження – анкети для викладачів (Додаток А) та анкети для здобувачів фахової передвищої освіти (Додаток Б), а також програму спостереження (Додаток Г).

Респондентам було запропоновано анонімно відповісти на запитання: «Оцініть, будь-ласка, за п'ятибальною шкалою рівень володіння Вами зазначених методів та технологій змішаного навчання Ми визначили п'ять рівнів оцінювання:

- 1 - базовий рівень (базові знання з теорії; практичні базові навички);
- 2 - середній рівень (теоретичні знання задовільні, практичні знання задовільні компетентність);
- 3 - достатній рівень (хороші теоретичні знання; хороші практичні навички; переважно ефективний ефект у стандартних ситуаціях);
- 4 - високий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні навички; стабільно ефективна робота в стандартних ситуаціях);
- 5 - творчий рівень (майже ідеальне знання теорії; досконалі практичні навички; стійкі ефективні дії в стандартних і нестандартних ситуаціях; вміння поділитися набутим педагогічним досвідом).

При вивченні рівня умінь використання змішаного навчання здобувачів вищої освіти ми враховували такі компоненти: аудиторні заняття - за участю викладача та здобувачів, безпосередня взаємодія; онлайн робота - робота з онлайн матеріалами (презентації, відео, віртуальні дошки або цілі спецкурси,

які пропонуються для проходження); самостійна робота – структурована самостійна робота вдома.

Використання технологій змішаного навчання дає можливість гнучкості для усіх учасників освітнього процесу; розвиває у здобувачів проактивний підхід до навчання, де викладач більше не є джерелом інформації, а лише фасилітатором; підсилює цифрові навички здобувачів та спонукає їх бути самостійними здобувачами освіти. Змішане (гібридне) навчання через комбінації найкращих сучасних педагогічних підходів та технологій, методів може забезпечити синергетичний ефект та високу ефективність навчання, формувати нову особистість 21 століття. Але для цього, враховуючи велику варіативність, до змішаного навчання, треба ставитись як до системи. Це вимагає підвищення кваліфікації викладача та поступової підготовки студента до освітнього процесу у нових умовах. Для підготовки викладачів бажано використовувати змішане навчання з використанням відкритих дистанційних курсів з підтримкою локальних тьюторів, які можуть показати у дії змішане навчання.

2.2. Аналіз підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання

У відповідності до одного із завдань нашого дослідження ми провели емпіричне дослідження підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання. Розпочали емпіричне дослідження з анкетування викладачів ЗВО (Додаток А).

Більшість респондентів познайомилися з технологією «змішане навчання» на курсах ПК й визнали, що обов'язкове підвищення кваліфікації викликає у них приємне очікування нового в пізнанні та самореалізації. Це є досить високим позитивним показником, але тут можна зауважити, що безкоштовні вебінари та семінари, не дали високих результатів, що і засвідчує малий відсоток (4%). Вселяє оптимізм вибір анкетованих

викладачів, які опановували всі особливості впровадження ЗН самостійно, на просторах інтернету (рис. 2.1.).

Це свідчить про високий професіоналізм викладачів, самореалізацію та готовність до змін.

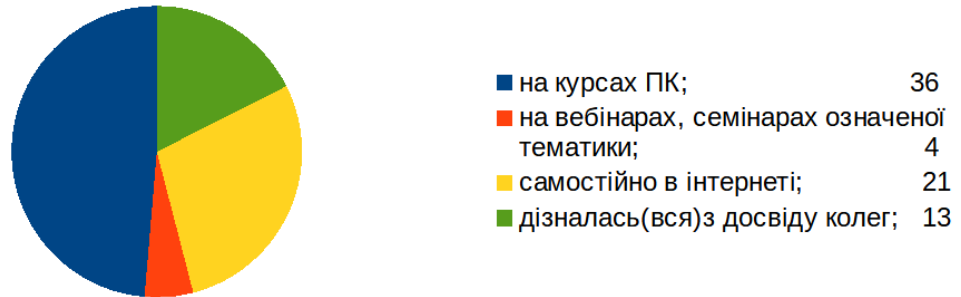

Рис. 2.1. Розподіл відповідей респондентів щодо знайомства з технологією змішаного навчання

Половина викладачів, які взяли участь у анкетуванні стверджують, що готують здобувачів до використання технологій змішаного навчання, але слід зазначити, що 31,8 % вважають, що готують шляхом використання технологій змішаного навчання і цим розвивають практичні навички студентів. Здивував той факт, що 8,26% вагаються з відповіддю, тобто викладачі, в умовах сьогодення зовсім не використовують технології змішаного навчання або не розуміють що це таке. Проте, 6,81% опитаних респондентів категоричні у своїй відповіді і не використовують технології змішаного навчання. Ми вважаємо, що це є певним сигналом для обов'язкового впровадження в освітній процес здобувачів педагогічних спеціальностей спеціальних курсів даної тематики (рис. 2.2.).

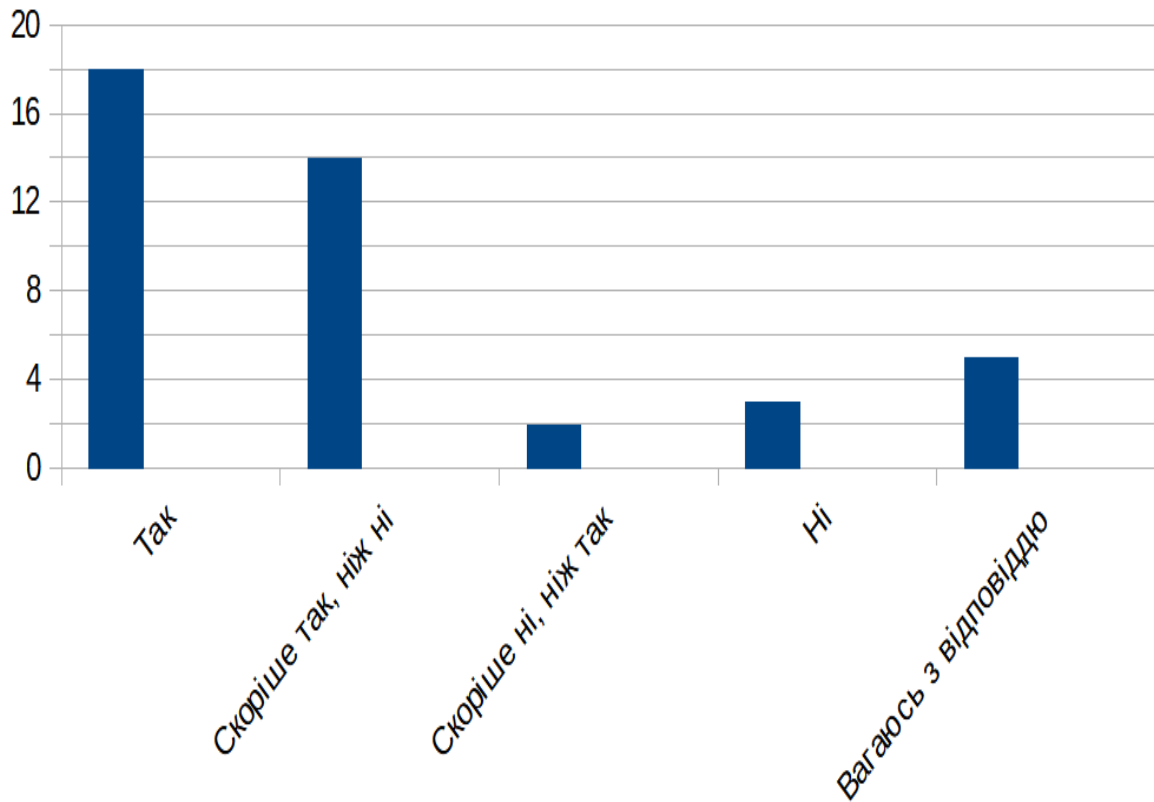

Рис. 2.2. Розподіл відповідей респондентів щодо підготовки здобувачів до використання технологій змішаного навчання

На запитання анкети, щодо доцільності впровадження змішаного навчання на певних видах занять, вияснили: значна частина викладачів дотримується думки про те, що технології змішаного навчання слід використовувати на практичних та семінарських заняттях. Адже вони допоможуть викладачеві швидше оцінити засвоєний матеріал, враховуючи індивідуальні особливості кожного здобувача. Проте, якщо порівняти відповіді викладачів та здобувачів освіти бачимо наступне (рис. 2.3.): більша частина студентів вважає доцільнішим використання технологій змішаного навчання під час лекцій та практичних підготовок. Це сприятиме більш якісній самостійній підготовці здобувачів, що можна буде відстежити у програмах і додатках.

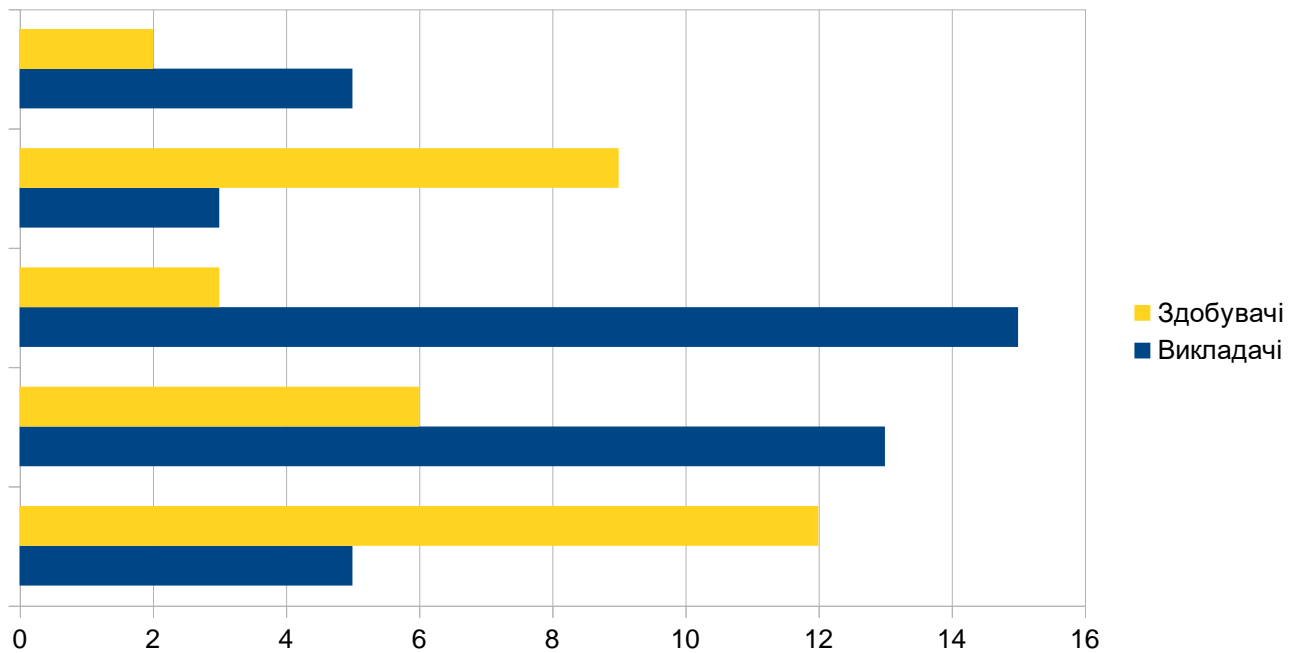

Рис. 2.3. Розподіл відповідей викладачів та здобувачів щодо доцільності впровадження технологій змішаного навчання на певних видах занять

Ми вважаємо, що перед використанням технологій змішаного навчання, на певних видах занять, викладачам слід урахувати всі фактори та ризики використання технологій змішаного навчання. Адже там де викладачі можуть полегшити собі певний вид роботи, зовсім не цікаво здобувачам освіти.

За допомогою анкетування нами вивчались оптимальні шляхи підготовки студентів до використання технологій змішаного навчання, які необхідні для майбутньої професійної діяльності. Оброблені результати показують, що найоптимальнішими шляхами підготовки є введення до навчальної програми спецкурсів, які зможуть розширити кругозір здобувачів про впровадження змішаного навчання. Включення відповідних завдань до програми практики, теж займає провідне місце серед відповідей респондентів, адже тільки педагогічна практика може показати якість вивчення даного питання (рис. 2.4.).

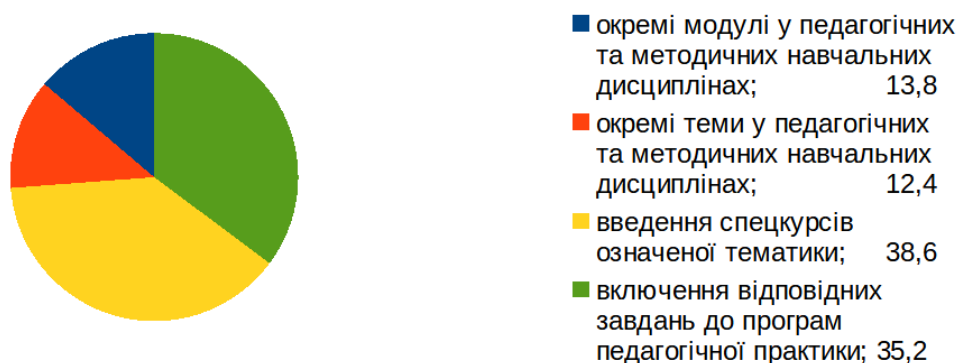

Рис. 2.4. Розподіл відповідей респондентів, щодо оптимальних шляхів підготовки студентів до використання технологій змішаного навчання

Результати анкетування показують, що викладачі ЗВО вже понад три роки долучені до змішаного навчання. До його впровадження в освітній процес готувалися на курсах підвищення кваліфікації, а також самостійно в інтернеті. Самопідготовка тут займає провідне місце, бо всі педагогічні працівники присвячують третину свого часу мережі Інтернет, де кожного дня з'являється нова інформація. Також було визначено, що викладачі готують студентів до використання технологій змішаного навчання в процесі їх освітньої підготовки, використовуючи технології періодично, в залежності від теми або при вивченні окремих дисциплін. Найкращим видом занять для застосування технологій змішаного навчання вважають семінарські та практичні заняття, а найчастіше використовують у своїй педагогічній діяльності інтерактивні презентації, роботу на онлайн-дошках, вебквести та квізи. Найоптимальнішими шляхами підготовки вважають введення спецкурсів, включення відповідних завдань до програми практики та окремі модулі в педагогічних системах.

Опитування здобувачів освіти освітніх рівнів «бакалавр» та «фаховий

молодший бакалавр» спеціальностей «Початкова освіта» (Додаток Б) дали такі результати: більшість студентів освітнього рівня «бакалавр» про технологію змішаного навчання дізнались під час проходження педагогічної практики, а «фахового молодшого бакалавра» - безпосередньо, під час освітньої діяльності (рис. 2.5).

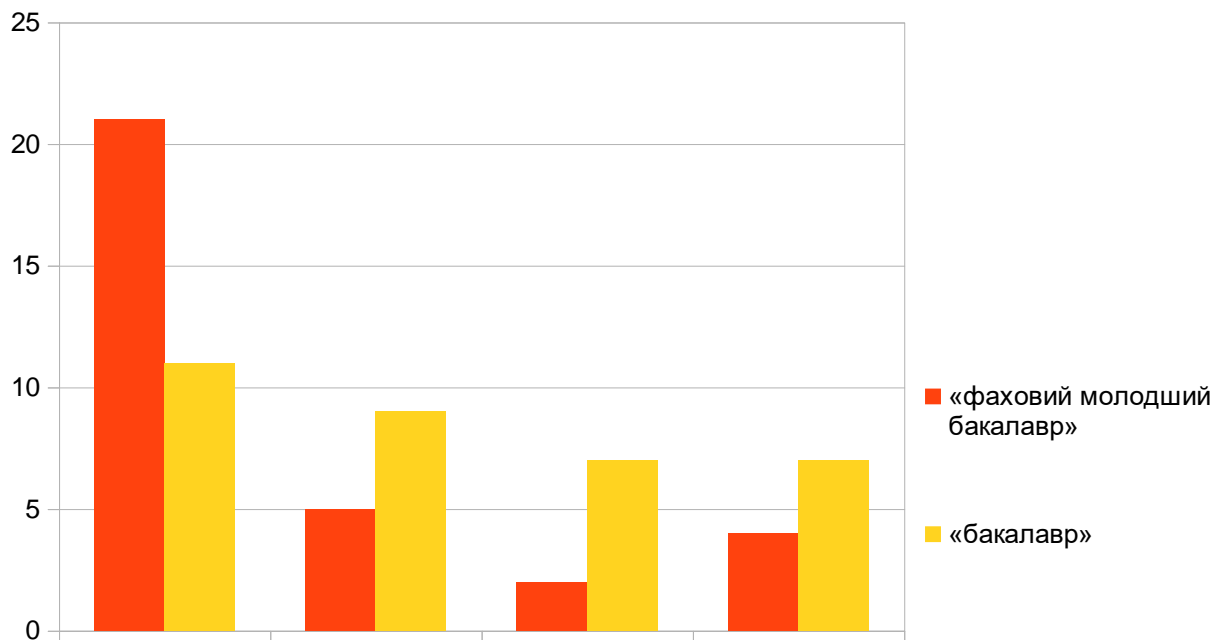

Рис. 2.5. Розподіл відповідей респондентів, щодо знайомства з технологією змішаного навчання

Досить показовими, на нашу думку, виявилися відповіді здобувачів освітнього рівня «бакалавр», адже всі чотири варіанти відповідей розподілились у відповідях майже рівнозначно. Це свідчить про уважність на заняттях, готовність до практичної діяльності, самоосвіти та вмінням ділитись досвідом з іншими здобувачами. Чого не можемо побачити у здобувачів освітнього рівня «фаховий молодший бакалавр» (рис. 2.5.).

Щодо питання, про знайомство з технологією змішаного навчання, третина здобувачів відповіли, що познайомились безпосередньо, під час освітньої діяльності, 14% опитаних респондентів — під час проходження педагогічної практики. Слід зазначити, що невеликий відсоток здобувачів займаються самостійно і готові поділитись своїм досвідом.

Досить позитивними, на нашу думку, виявилися відповіді на запитання про проведення підготовки здобувачів до використання технологій

змішаного навчання. Переважна більшість здобувачів усвідомлюють, що готуються до впровадження ЗН та мають чітке поняття про його впровадження. Та нас занепокоїло, що деякі респонденти вагались дати відповідь на питання, а двоє з них залишились категоричними.

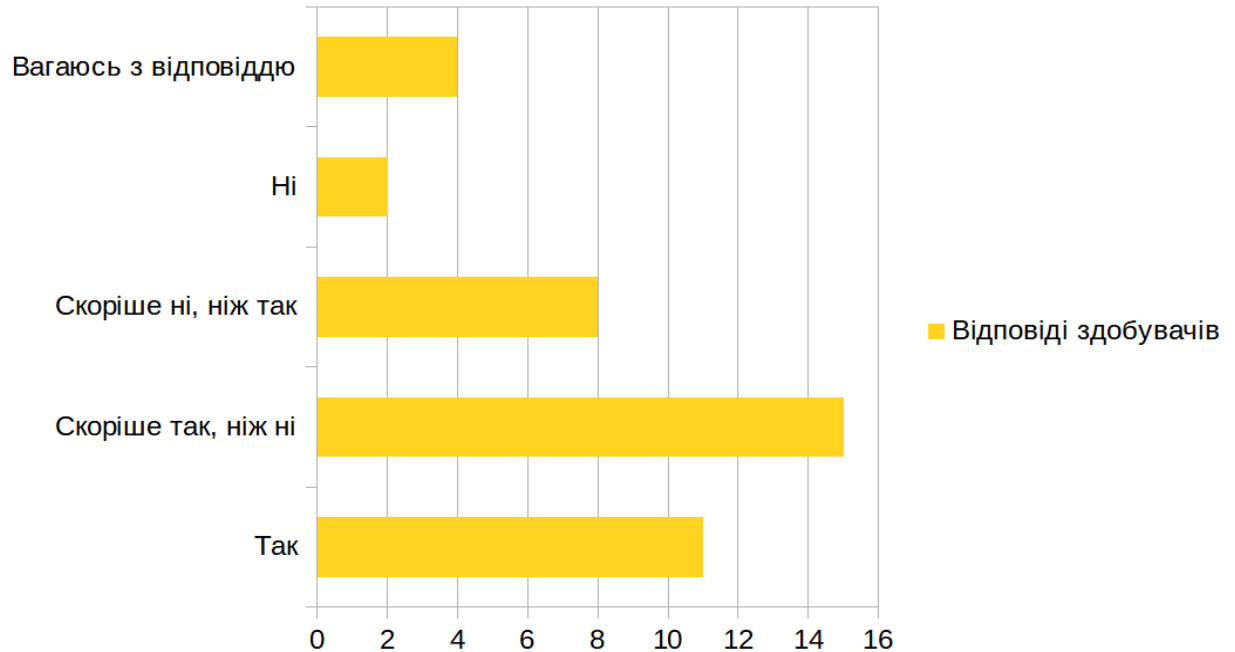

Рис. 2.6. Розподіл відповідей респондентів, щодо підготовки викладачами здобувачів до використання технологій змішаного навчання

На питання про використання викладачами цифрових технологій, ми отримали такі відповіді: найчастіше викладачі використовують інтерактивні презентації, інтерактивні плакати, онлайн-дошки та Kahoot.

Здобувачі вищої освіти підтверджують, що інтерактивні презентації та онлайн дошки, використовуються майже на кожному занятті, що значно підвищує засвоєння нового матеріалу. Використання даних технологій доведено до автоматизму як у викладачів, так і в здобувачів (Рис. 2.7.).

Такі відповіді підтверджують наявну тенденцію серед науково-педагогічних працівників використовувати найпростіші цифрові технології, які не вимагають великих затрат часу на підготовку. Варто відмітити, що прибічників Socravite та квізів зовсім немає. Тож наша тема емпіричного

дослідження є актуальною і потребує поглибленого вивчення як серед викладачів так і здобувачів освіти.

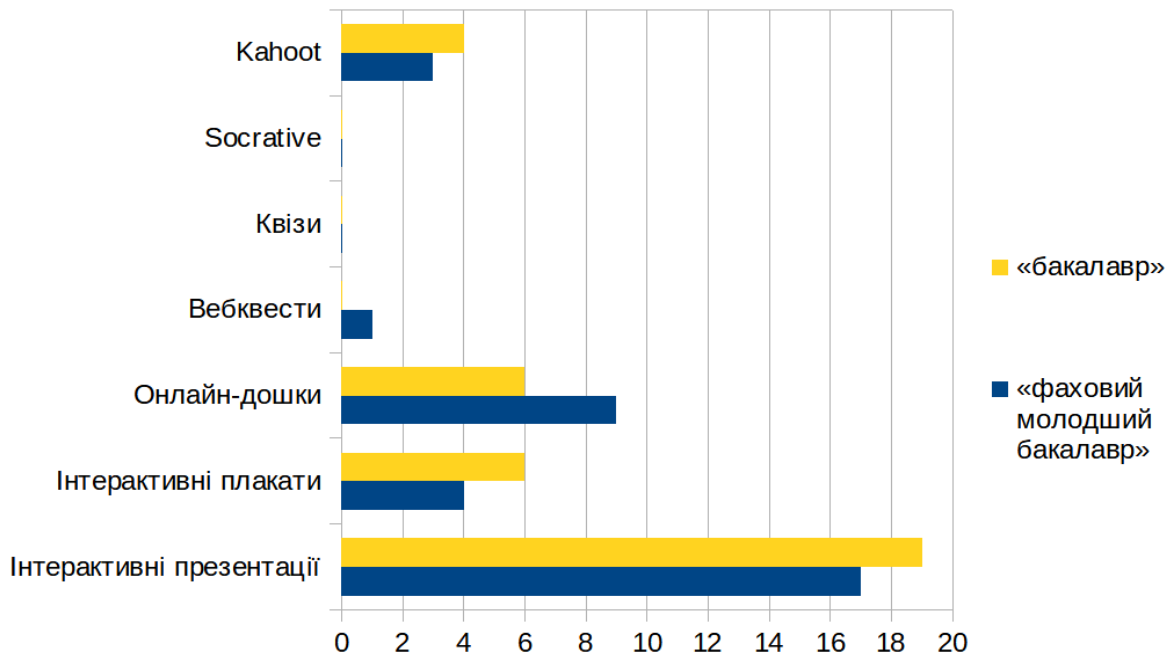

Рис. 2.7. Розподіл відповідей респондентів, щодо використання викладачами під час занять цифрових технологій

Обробивши результати анкетування здобувачів освіти, можемо сказати, що ЗВО використовують технології змішаного навчання. Здобувачі освіти познайомились з технологією змішаного навчання безпосередньо, під час освітньої підготовки та під час проходження педагогічної практики. Більша половина розуміє, що викладачі готують їх до використання технологій в процесі освітньої підготовки. На думку студентів, технологію змішаного навчання доцільно використовувати періодично, в залежності від теми на лекціях, контрольних заходах та під час практичної підготовки.

Також ми запропонували студентам оцінити рівень сформованості умінь, щодо використання методів та технологій змішаного навчання.

Всі отримані дані зведені в таблицю 2.1.

Таблиця 2.1.

№	Комунікативні уміння	Кількість здобувачів	%
1	«E-Learning - навчання за допомогою Інтернет і мультимедіа»	20	69
2	Адаптивне навчання (Adaptive learning)	12	36,8
3	Віртуальний клас (Virtual classroom)	8	19,3
4	Диференційоване навчання (Differentiated Learning)	17	58,6
5	Перевернутий клас (Flipped Classroom)	12	41,4
6	Персоналізоване навчання (Personalized Learning)	16	55,2
7	Індивідуалізоване навчання (Individualized learning)	17	58,6
8	Мобільне навчання (Mobile learning)	13	44,8
9	Віртуальне навчальне оточення (Virtual Learning Environment)	16	38,5
10	BYOD (англ. «Bring your own device» - «принеси свій власний пристрій»)	14	39,1

Якщо проаналізувати показники, більша частина опитаних респондентів вважає найбільш вживаним «Е-лернінг — навчання за допомогою інтернет та мультимедіа» (18 здобувачів) та «перевернутий клас» (20), про «диференційоване та персоналізоване навчання» (4) відомо небагатьом респондентам. Половина респондентів хотіли б частіше використовувати «Адаптивне навчання» та «BYOD – принеси свій власний пристрій».

За результатами самооцінювання відзначимо наступне, що рівень володіння методами та технологіями змішаного навчання студентами педагогічних спеціальностей є середнім.

З одного боку, студенти мають достатні теоретичні знання про змішане навчання, його переваги та недоліки, а також про різні моделі та технології змішаного навчання. Вони можуть проаналізувати та оцінити ефективність використання різних технологій змішаного навчання в освітньому процесі.

З іншого боку, практичні навички студентів у сфері змішаного навчання є недостатніми. Вони часто не вміють самостійно розробляти та використовувати цифрові освітні ресурси, а також організовувати змішане навчання в реальному освітньому процесі.

У філії Ганнівська початкова школа з дошкільним відділенням опорного закладу Надрічненської ліцей з дошкільним відділенням, початковою школою та гімназією Бородінської селищної ради Болградського району Одеської області, на посаді завідувачки філії, мала змогу провести педагогічне спостереження за використанням технологій змішаного навчання (Додаток Г). Спостереження проводилось за 4 педагогічними працівниками, які вже понад 2 років використовують технології змішаного навчання.

Позитивні напрямки. Ми відмітили високий рівень технічного забезпечення вчителів: у кожного є ноутбук, принтер, проєктор, підключення до інтернету. У 2021 р. всі працівники пройшли курси підвищення кваліфікації, щодо впровадження ЗН в освітній процес. Та після курсів запитань виявилось більше ніж відповідей. Не було чітко сформованої думки, моделі, стратегії впровадження змішаного навчання, а відбувалось шляхом самостійного вивчення матеріалу на просторах інтернету. Тож після невдалого старту, творчою групою відділу освіти та у справах дітей Бородінської селищної ради було проведено декілька практичних семінарів, присвячених впровадженню змішаного навчання в освітній процес, де вчителі були активними учасниками інтерактивів, обговорювали проблемні питання та ділились досвідом.

В ході дослідження з'ясували проблемні питання. Впровадження в освітній процес змішаного навчання було не вибором педагогічних працівників, а вимогою часу. Ми змушені були перейти на змішаний формат навчання, який розглядався як «онлайн» та «офлайн» навчання. Курси підвищення кваліфікації та вебіари не були повною мірою достатніми, змішане навчання організовувалось кожним вчителем, з сторони власного бачення.

Висновки до розділу 2

У відповідності до завдань кваліфікаційної роботи було здійснено емпіричне дослідження використання змішаного навчання викладачами закладу вищої освіти та фахового коледжу, досліджено ставлення здобувачів вищої та фахової передвищої освіти до використання змішаного навчання.

Результати анкетування показали, що викладачі ЗВО вже понад три роки долучені до змішаного навчання. До його впровадження в освітній процес готувалися на курсах підвищення кваліфікації, а також самостійно в інтернеті. Самопідготовка тут займає провідне місце, бо всі педагогічні працівники присвячують третину свого часу мережі Інтернет, де кожного дня з'являється нова інформація. Також було визначено, що викладачі готують студентів до використання технологій змішаного навчання в процесі їх освітньої підготовки, використовуючи технології періодично, в залежності від теми або при вивченні окремих дисциплін. Найкращим видом занять для застосування технологій ЗН вважають семінарські та практичні заняття, а найчастіше використовують у своїй педагогічній діяльності інтерактивні презентації, роботу на онлайн-дошках, вебквести та квізи. Найоптимальнішими шляхами підготовки вважають введення спецкурсів, включення відповідних завдань до програми практики та окремі модулі в педагогічних системах.

Серед переваг змішаного навчання здобувачі відзначають такі: можливість самостійного опрацювання матеріалу в зручний час і місці; можливість взаємодії з одногрупниками та викладачами в режимі реального часу та за допомогою дистанційних технологій; можливість застосування різноманітних методів і форм навчання; розвиток інформаційно-комунікаційних компетентностей. Серед недоліків змішаного навчання здобувачі відзначають такі: необхідність самостійного планування та організації навчального процесу; необхідність наявності доступу до

інтернету та комп'ютерної техніки; можливість відволікання на сторонні фактори під час самостійного опрацювання матеріалу.

Загалом, здобувачі освіти позитивно оцінюють потенціал змішаного навчання для підтримання освітнього процесу умовах сьогодення.

Для підвищення ефективності використання змішаного навчання в освітньому процесі необхідно: розробити чіткі алгоритми організації змішаного навчання, які враховували б індивідуальні потреби та стилі навчання здобувачів; забезпечити здобувачів доступом до необхідних інформаційно-комунікаційних ресурсів; підвищувати кваліфікацію викладачів у галузі використання змішаного навчання.

Впровадження змішаного навчання в освітній процес дозволить підвищити ефективність навчання, сприяти розвитку інформаційно-комунікаційних компетентностей здобувачів та підготувати їх до успішної професійної діяльності.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

3.1. Оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів

Оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів є однією з найважливіших завдань сучасної освітньої політики. Це обумовлено динамічними змінами у світі, які вимагають від педагогів володіння новими знаннями, вміннями та навичками.

Основними напрямками оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки є:

- Інтеграція теоретичних і практичних знань. Майбутні педагоги повинні не лише знати теоретичні основи педагогічної діяльності, а й вміти застосовувати їх у практичній роботі. Для цього необхідно забезпечити тісну взаємодію теоретичних і практичних дисциплін у процесі підготовки майбутніх педагогів.

- Розвиток творчої самостійності педагогів. Майбутні педагоги повинні бути здатними самостійно мислити, вирішувати проблеми, творчо підходити до своєї роботи. Для цього необхідно розвивати у них творчі здібності, самостійність, ініціативу.

- Упровадження інноваційних технологій у педагогічну діяльність. Майбутні педагоги повинні володіти новими педагогічними технологіями, які дозволяють організувати ефективну навчально-виховну роботу. Для цього необхідно ознайомити їх із сучасними педагогічними технологіями, навчити їх використовувати їх у своїй роботі.

Оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки є складним і тривалим процесом. Однак він є необхідним для підготовки

конкурентоспроможних педагогів, які можуть ефективно працювати в сучасних умовах.

Ось деякі конкретні приклади того, як можна оновити зміст професійно-педагогічної підготовки:

- Увести нові дисципліни, які ознайомлюють майбутніх педагогів із сучасними освітніми технологіями, методиками навчання, способами організації освітнього процесу.

- Запровадити практикум з педагогічної майстерності, в рамках якого майбутні педагоги зможуть набути практичних навичок роботи з дітьми.

- Створити умови для впровадження інноваційних технологій у освітній процес педагогічних університетів.

Реалізація цих заходів дозволить забезпечити підготовку високоякісних педагогів, які можуть ефективно працювати в сучасних умовах.

Під час змішаного навчання здобувачі освіти відчують свою причетність до пошуку знань, що досягається правильно організованою роботою в малій групі або в групі. Це визначає мотивацію освітньої діяльності, яка веде до позитивних результатів.

Розглянемо алгоритм підготовки навчальних занять з педагогічних спеціальностей у ЗВО з використанням змішаного навчання. Згідно рекомендацій С. Сисоевої задум заняття складається з таких послідовних розумових дій педагога:

1. Обдумування цілей і завдань заняття.
2. Вибір оптимального змісту, видів навчальних робіт.
3. Визначення типу та виду заняття і його структури.
4. Вибір оптимального поєднання методів, прийомів і засобів навчання, стимулювання і контролю.
5. Визначення внутрішньо- і міжпредметних зв'язків.
6. Продумування активних методів і прийомів навчання.
7. Раціональне поєднання різних форм організації діяльності здобувачів на заняттях (індивідуальної, фронтальної, групової).

8. Відбір засобів активізації пізнавальної діяльності здобувачів.
9. Обдумування видів самостійних робіт [37].

Розробку змішаного навчання здобувачів педагогічних спеціальностей рекомендуємо здійснювати за такими етапами:

1. Етап 1. Аналіз поточної ситуації

На цьому етапі необхідно провести аналіз таких аспектів:

- цілі та завдання освітнього процесу;
- потреби та особливості здобувачів;
- ресурси закладу освіти (матеріальні, кадрові, технологічні);
- досвід впровадження змішаного навчання в інших закладах освіти. Цей аналіз дозволить визначити, чи є змішане навчання доцільним для конкретного закладу освіти, а також розробити план його впровадження.

- Етап 2. Вибір моделі змішаного навчання

Існує багато різних моделей змішаного навчання. Найбільш поширеними моделями змішаного навчання є:

Модель 50/50: 50% часу навчання відводиться на очні заняття, а 50% - на онлайн-заняття.

Модель 70/30: 70% часу навчання відводиться на очні заняття, а 30% - на онлайн-заняття.

Модель 80/20: 80% часу навчання відводиться на очні заняття, а 20% - на онлайн-заняття.

- Етап 3. Розробка навчального контенту

Навчальний контент для змішаного навчання повинен бути розроблений таким чином, щоб він відповідав цілям і завданням освітнього процесу, а також був адаптований до різних форматів навчання.

Навчальний контент для очних занять може включати такі елементи:

- лекції;
- практичні заняття;
- лабораторні роботи;
- групові проекти.

Навчальний контент для онлайн-занять може включати такі елементи:

- відеолекції;
- тестові завдання;
- інтерактивні модулі;
- форуми;
- чати.

Етап 4. Підготовка викладачів

Викладачі, які будуть вести заняття за змішаною моделлю, повинні пройти спеціальну підготовку. Ця підготовка повинна включати такі аспекти:

- знання про теорію змішаного навчання;
- навички використання технологій дистанційного навчання;
- методи організації та проведення очних і онлайн-занять.

Етап 5. Впровадження змішаного навчання

Впровадження змішаного навчання передбачає такі заходи:

- підготовка навчального плану;
- розробка методичних рекомендацій для викладачів;
- забезпечення здобувачів необхідними ресурсами (технічними, інформаційними тощо).

Етап 6. Моніторинг та оцінка результатів

Для оцінки ефективності змішаного навчання необхідно проводити моніторинг таких показників:

- рівень навчальних досягнень здобувачів;
- задоволеність здобувачів навчанням;
- задоволеність викладачів організацією освітнього процесу.

На основі отриманих результатів моніторингу можна вносити необхідні корективи до змішаної моделі навчання.

З урахуванням теоретичних основ та отриманих результатів емпіричного дослідження сформулюємо рекомендації щодо впровадження змішаного навчання та використання його технологій.

- впроваджувати змішане навчання необхідно поступово, починаючи з окремих дисциплін або курсів;
- необхідно забезпечити доступність технологій дистанційного навчання для здобувачів освіти;
- необхідно забезпечити підготовку викладачів до викладання за змішаною моделлю;
- необхідно проводити моніторинг та оцінку результатів впровадження змішаного навчання.

Оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів передбачає розробку та впровадження нових освітніх компонентів. Розроблена нами програма спецкурсу «Використання технологій змішаного навчання» має за мету формування відповідних компетентностей. Обсяг спецкурсу - 3 кредити /90 годин.

Мета курсу: формування у здобувачів вищої освіти компетентностей щодо використання технологій змішаного навчання у майбутній педагогічній діяльності.

Завдання навчальної дисципліни:

1. Ознайомити здобувачів освіти з теоретичними основами змішаного навчання, його принципами, перевагами та недоліками.
2. Сформувані у здобувачів вищої освіти компетентності щодо проєктування змішаних навчальних курсів, які відповідають принципам ефективного навчання.
3. Сформувані уміння використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації та проведення змішаного навчання.

Зміст курсу:

Тема 1. Теоретичні основи змішаного навчання

Поняття змішаного навчання. Принципи змішаного навчання.
Переваги та недоліки змішаного навчання.

Тема 2. Проєктування змішаних навчальних курсів

Вибір технологій змішаного навчання. Проєктування змішаного навчального середовища. Проєктування змішаних навчальних модулів.

Тема 3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у змішаному навчанні

Інтернет-ресурси для змішаного навчання. Інструменти для створення змішаних навчальних матеріалів. Платформи для управління змішаним навчанням.

Тема 4. Практичне проєктування змішаного навчального курсу

Вибір теми та цілей курсу. Розробка змішаного навчального середовища. Розробка змішаних навчальних модулів.

Методи навчання:

- Лекційні, семінарські, практичні заняття
- Самостійна робота

Форми контролю:

- Тестування
- Виконання практичних завдань
- Підготовка презентацій

Для вивчення теорії можна використовувати електронні навчальні ресурси, такі як навчальні відео, вебінари, онлайн-курси. Це дозволить студентам отримувати інформацію в зручний для них час і темпі.

Для формування практичних навичок можна використовувати технології інтерактивного навчання, такі як вебконференції, чат-боти, віртуальні класні кімнати. Це дозволить студентам взаємодіяти один з одним та з викладачем у реальному часі, отримувати практичний досвід і зворотній зв'язок.

Для підвищення мотивації студентів можна використовувати технології гейміфікації, такі як ігри з навчальним змістом, віртуальні лабораторії, навчальні симуляції. Це дозволить зробити навчання більш цікавим та захоплюючим, а також підвищити рівень засвоєння матеріалу.

Вибір конкретних методів та технік змішаного навчання залежить від мети навчання, особливостей навчального матеріалу та потреб здобувачів освіти. Викладачі повинні творчо підходити до використання змішаного навчання, щоб зробити його максимально ефективним.

3.2. Рекомендації щодо змісту та організації педагогічної практики у контексті підготовки майбутніх педагогів до використання змішаного навчання

Педагогічна практика є важливим етапом у підготовці майбутніх педагогів. Вона дозволяє майбутнім педагогам набути практичних навичок викладання та застосування освітніх технологій. У контексті підготовки майбутніх педагогів до використання технологій змішаного навчання педагогічна практика повинна мати такі цілі:

1) Надавати майбутнім педагогам можливість набути практичних навичок викладання за змішаною моделлю.

Для того, щоб майбутні педагоги могли ефективно використовувати змішане навчання у своїй професійній діяльності, вони повинні мати практичні навички викладання за цією моделлю. Впровадивши в навчальний план спеціальний курс, присвячений змішаному навчанню, ми ознайомимо майбутніх педагогів з основами змішаного навчання, його перевагами та недоліками, а також навчимо їх проектувати, реалізовувати та оцінювати змішані навчальні програми. Провівши практику у закладах освіти, які використовують змішане навчання, дамо можливість майбутнім педагогам зможуть безпосередньо побачити, як змішане навчання застосовується на практиці, і набути практичних навичок його використання. Важливо, щоб майбутні педагоги мали можливість практикуватися у використанні змішаного навчання в різних контекстах і з різними групами здобувачів освіти. Це дозволить їм розвинути свої навички та впевненість у собі, а також

підготуватися до використання змішаного навчання в реальному освітньому процесі.

2) Розвивати у майбутніх педагогів здатність проєктувати та реалізовувати змішані навчальні програми.

Щоб розвивати здатність проєктувати та реалізовувати змішані навчальні програми, необхідно заохочувати майбутніх педагогів до вивчення теоретичних основ змішаного навчання. Це допоможе їм краще зрозуміти, як змішане навчання працює та які переваги воно може мати для здобувачів освіти. Необхідно запропонувати майбутнім педагогам можливість практикуватися у проєктуванні та реалізації змішаних навчальних програм. Це допоможе їм розвинути свої навички та впевненість у собі. Необхідно надавати майбутнім педагогам зворотний зв'язок щодо їхньої роботи. Це допоможе їм поліпшити свої навички та досягти кращих результатів.

3) Формувати у майбутніх педагогів критичне ставлення до змішаного навчання.

Доцільно нагадувати здобувачам, що змішане навчання - це лише один з підходів до навчання, і що він не завжди є найкращим рішенням для всіх ситуацій. Заохочуйте майбутніх педагогів до дослідження різних аспектів змішаного навчання. Це допоможе їм отримати більш повне розуміння цього підходу та його потенційних переваг та недоліків. Обговорюйте змішане навчання з іншими студентами, викладачами та експертами. Це допоможе отримати різні точки зору на цей підхід і розвинути власне критичне ставлення до нього. Формування критичного ставлення до змішаного навчання у майбутніх педагогів є важливим завданням, яке дозволить їм використовувати цей підхід ефективно та відповідально.

Зміст педагогічної практики.

Педагогічна практика у контексті підготовки майбутніх педагогів до використання змішаного навчання повинна включати такі модулі:

Вступ до змішаного навчання: цей модуль повинен ознайомити майбутніх педагогів з основами змішаного навчання, його перевагами та недоліками.

Проектування змішаних навчальних програм: цей модуль повинен навчити майбутніх педагогів проектувати змішані навчальні програми, які відповідають конкретним цілям та завданням освітнього процесу.

Реалізація змішаних навчальних програм: цей модуль повинен навчити майбутніх педагогів реалізовувати змішані навчальні програми, використовуючи різні методи та техніки змішаного навчання.

Аналіз та оцінка ефективності змішаного навчання: цей модуль повинен навчити майбутніх педагогів аналізувати та оцінювати ефективність змішаного навчання.

Організація педагогічної практики

Педагогічна практика у контексті підготовки майбутніх педагогів до використання технологій змішаного навчання повинна бути організована таким чином, щоб майбутні педагоги мали можливість співпрацювати з досвідченими викладачами, які використовують змішане навчання, а також самостійно розробляти та реалізовувати змішані навчальні програми. Для цього педагогічна практика може бути організована у формі:

- 1) Практики у закладах освіти, які використовують змішане навчання. У цьому випадку майбутні педагоги можуть співпрацювати з досвідченими викладачами, які навчають за змішаною моделлю;
- 2) Проектної діяльності. У цьому випадку майбутні педагоги самостійно розробляють та реалізують змішані навчальні програми;
- 3) Науково-дослідної діяльності. У цьому випадку майбутні педагоги проводять дослідження з питань змішаного навчання.

Оцінювання педагогічної практики

Оцінювання педагогічної практики у контексті підготовки майбутніх педагогів до використання змішаного навчання повинно бути спрямоване на визначення таких критеріїв:

- Володіння майбутніми педагогами основами змішаного навчання.
- Здатність майбутніх педагогів проєктувати змішані навчальні програми.
- Здатність майбутніх педагогів реалізовувати змішані навчальні програми.
- Здатність майбутніх педагогів аналізувати та оцінювати ефективність змішаного навчання.

Для оцінювання педагогічної практики можуть використовуватися такі методи:

- Тестові завдання.
- Практичні завдання.
- Підготовка статей, звітів.
- Інтерв'ю, бесіди.

Тож педагогічна практика у контексті підготовки майбутніх педагогів до використання технологій змішаного навчання є важливим етапом у розвитку їхніх професійних компетентностей. Для досягнення ефективності педагогічної практики вона повинна бути організована таким чином, щоб майбутні педагоги мали можливість співпрацювати з досвідченими викладачами, які використовують змішане навчання; самостійно розробляти та реалізовувати змішані навчальні програми; аналізувати та оцінювати ефективність змішаного навчання.

Висновки до розділу 3

Сучасна вища освіта повинна орієнтуватися не стільки на трансляцію готових знань, скільки на формування здатності здобувачів усвідомлено набувати та застосовувати нову інформацію й навички в різних контекстах. Досягнення такої цілі можливе в умовах змішаного навчання. Викладач при цьому виступає в ролі фасилітатора, організатора процесу активного розвитку та задоволення пізнавальних потреб здобувачів.

Впровадження технологій змішаного навчання відкриває нові можливості для підвищення якості освіти. Змішане навчання дозволяє здобувачам освіти отримувати якісні освітні послуги в зручний для них час і з будь-якого місця.

Оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів передбачає розробку та впровадження нових освітніх компонентів. Розроблена нами програма спецкурсу «Використання технологій змішаного навчання» має за мету формування відповідних компетентностей.

З урахуванням завдань нашого дослідження ми розробили рекомендації щодо змісту та організації педагогічної практики у контексті підготовки майбутніх педагогів до використання технологій змішаного навчання. Вони полягають у методично обґрунтованій системі закріплення теоретичних знань та формуванні відповідних компетентностей.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. У результаті аналізу теоретичних джерел встановлено, що науковці дотримуються спільної думки щодо поєднання різних технологій навчання, як-от традиційних та електронних (комп'ютерних, дистанційних, мобільних тощо), використання яких є важливою умовою ефективної реалізації змішаного навчання. Отже, змішане навчання – це сучасний та новий підхід до організації освітнього процесу в закладах освіти, який трансформує структуру і зміст навчання, змінює ролі викладача та студента та націлений на підвищення якості освіти. Змішане навчання розглядають як систему викладання, модель, метод, суміш методів і стратегій навчання, форму навчання, програму тощо. Але спільним є те, що в основі лежить взаємодія суб'єктів в освітньому процесі шляхом поєднання різних видів навчання, як-от дистанційне (онлайн) та традиційне (офлайн), тому що більшість науковців дотримуються дефініції, яка вказує на те, що змішане навчання – це процес здобування компетентностей, що супроводжується поєднанням різних технологій навчання.

Основними ознаками змішаного навчання є інтеграція традиційного аудиторного навчання з електронним дистанційним навчанням. Здобувачі освіти можуть самостійно планувати свій час і темп навчання, а також обирати найбільш ефективні для них форми і методи навчання. Завдяки електронному навчанню здобувачі освіти з різних регіонів можуть отримувати якісну освіту незалежно від місця проживання та своїх індивідуальних потреб і інтересів.

Змішане навчання передбачає використання як традиційних, так і інноваційних форм і методів навчання, таких як інтерактивні лекції, вебінари, онлайн-тестування, проектна робота, яка передбачає активну участь здобувачів освіти в освітньому процесі, а також співпрацю з викладачами.

Проведений аналіз теоретичних джерел дозволяє зробити висновок про те, що серед багатьох підходів до розуміння змішаного навчання

домінують два. У закордонних публікаціях переважає розуміння поняття Blended Learning як поєднання форм аудиторного навчання з елементами електронного. Таким чином, це поєднання методів та технологій навчання. У вітчизняних працях та нормативних документах останніх років під змішаним навчанням переважно розуміють поєднання онлайн та офлайн навчання. Тобто це поєднання форм організації навчання. Ми зафіксували невідповідність масштабного впровадження змішаного навчання у закладах освіти України та застарілу нормативну базу щодо цього.

Змішане навчання забезпечує систематичну й ефективну інтерактивність, причому не лише між викладачем і студентами, а й між студентами. Педагогічна взаємодія здійснюється на основі комп'ютерних телекомунікацій із використанням усіх складових традиційного освітнього процесу (викладач, підручник, засоби навчання, відповідні методи й організаційні форми). Змішане навчання будується відповідно до тієї ж мети, що й очне, з різницею у формі подачі матеріалу, формі взаємодії викладача й студентів і студентів між собою. Змішане навчання базується на класичних дидактичних принципах організації навчання – науковості, системності і систематичності, активності, принципах розвиваючого навчання, та наочності, диференціації й індивідуалізації навчання. Проте реалізуються вони специфічними способами, зумовленими специфікою нової форми навчання, можливостями інформаційної мережі Інтернет, її ресурсами.

2. Підготовка здобувачів педагогічних спеціальностей до використання технологій змішаного навчання розглядається в контексті професійно-педагогічної підготовки з урахуванням теоретичних основ змішаного навчання, де здобувачі освіти повинні ознайомитися з теоретичними основами змішаного навчання, його принципами, перевагами та недоліками; набути практичних навичок проектування змішаних навчальних курсів, де здобувачі освіти повинні навчитися проектувати змішані навчальні курси, які відповідають принципам ефективного

навчання; використання інформаційно-комунікаційних технологій, де здобувачі освіти повинні навчитися використовувати інформаційно-комунікаційні технології для організації та проведення змішаного навчання.

Для підвищення ефективності використання змішаного навчання в освітньому процесі необхідно: розробити чіткі алгоритми організації змішаного навчання, які враховували б індивідуальні потреби та стилі навчання здобувачів; забезпечити здобувачів доступом до необхідних інформаційно-комунікаційних ресурсів; підвищувати кваліфікацію викладачів у галузі використання змішаного навчання.

Впровадження технологій змішаного навчання в освітній процес дозволить підвищити ефективність навчання, сприятиме розвитку інформаційно-комунікаційних компетентностей здобувачів та підготовці їх до успішної професійної діяльності.

3. Нами з'ясовано, що викладачі педагогічних освітніх програм ознайомлені з різними аспектами впровадження технологій змішаного навчання в освітній процес і застосовують ці технології в своїй діяльності, готуючи цим здобувачів до використання технологій змішаного навчання в професійній діяльності. Слід зазначити думку викладачів, що формування теоретичних основ з використанням технологій змішаного навчання як однієї з сучасних технологій освітнього процесу дозволяє сформувати відповідну компетентність, визначену у Професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти».

За результатами самооцінювання більша частина опитаних респондентів вважає найбільш вживаним «E-Learning - навчання за допомогою Інтернет і мультимедіа» та «Перевернутий клас (Flipped Classroom)». Натомість з «диференційованим та персоналізованим навчанням» ознайомлені та використовують менше респондентів. Половина респондентів хотіли б частіше використовувати «Адаптивне навчання» та модель навчання «BYOD – принеси свій власний пристрій».

Порівняння оцінок викладачів та здобувачів вищої освіти щодо

використання технологій змішаного навчання дозволяє зробити висновок про визнання обома групами учасників освітнього процесу ефективності і результативності цих освітніх технологій. Ми з'ясували, що для використання технологій змішаного навчання здобувачами у майбутній педагогічній діяльності, важливо, щоб викладачі закладів професійної педагогічної освіти були належним чином підготовлені до цього підходу та мали необхідні професійні компетентності.

4. Оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів передбачає розробку та впровадження нових освітніх компонентів. Розроблена нами програма спецкурсу «Використання технологій змішаного навчання» має за мету формування відповідних компетентностей.

З урахуванням завдань нашого дослідження ми розробили рекомендації щодо змісту та організації педагогічної практики у контексті підготовки майбутніх педагогів до використання технологій змішаного навчання. Вони полягають у методично обґрунтованій системі закріплення теоретичних знань та формуванні відповідних компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаптивна система для індивідуалізації та персоналізації професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах змішаного навчання : монографія / В. В. Осадчий, К. П. Осадча, О. М. Спірін, В. С. Круглик, І. В. Крашеніннік, А. А. Сендер, І. М. Наумук, С. Л. Конюхов, А. В. Чорна, Ю. О. Сіциліцин, І. М. Сердюк /наук. ред. В.В. Осадчий. Мелітополь: ФО-П Однорог,2021. 300 с.
2. Багрій В. Н. Формування професійних умінь майбутніх соціальних педагогів у процесі педагогічної практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти"/ Багрій В. Н. Вінниця, 2010. 20 с.
3. Беседін Б. Б., Вагнер Г. М. Навчальні технології ХХІ століття: «змішане навчання» : зб. наук. пр. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. № 5 (85), 2017. С. 208–217.
4. Бобрицька В. І. Організаційно-педагогічні умови формування самостійної компетенції майбутнього викладача вищої школи в умовах магістратури. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2010. С. 48-52.
5. Бобрицька В.І. Історико-педагогічні студії : наук. часопис. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. С. 55–58.
6. Бобрицька, В. І., Процька, С. М. Організаційно-педагогічні умови використання електронних навчальних курсів в освітньому процесі закладів вищої освіти України. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*: зб. наук. пр. 2019 № 15..
7. Борщевський С. М. Змішане навчання: теорія та практика. Харків: НТУ "ХПІ", 2022.
8. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*: Київ, 2016. Т. 54. Вип. 4. С. 1-18.

9. Важинський, С. Е., Щербак, Т. І. Методика та організація наукових досліджень. СумДПУ імені Макаренка. 2016.

10. Волошинов С. А., Попова Г. В. Формування цифрової компетентності засобами змішаного навчання. Теоретико-методичні засади реалізації компетентнісного підходу в системі ступеневої підготовки фахівців морської галузі (Результати наук. пед. експерименту в Херсонській державній морській академії 2014-2018 рр.): монографія / за наук. ред. В. В. Чернявського та ін. Херсон : ХДМА, 2019. С. 158–165.

11. Глушаниця Н. В. Формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів з авіоніки у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Глушаниця Н. В. –Київ, 2013. 20 с.

12. Гнатюк А. В. Змішане навчання: інноваційний підхід до організації освітнього процесу. Київ: "Центр учбової літератури", 2022.

13. Гнедкова О. О. Педагогічні умови формування фахових знань майбутніх учителів іноземних мов у процесі дистанційного навчання : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Херсон, 2017.

14. Давидюк О. М. Інноваційні технології в освітньому процесі: *Пед. майстерня*. 2013. С. 2-8.

15. Ільчук В. В. Педагогічні умови професійного саморозвитку викладачів фахових дисциплін у вищих аграрних навчальних закладах: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / В. В. Ільчук; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2016. 254 с.

16. Карпенко М. М. Світовий досвід розвитку дистанційних форм світи у вітчизняному контексті. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/svitoviy-dosviovitkudistanciynikh-form-osviti-u>

17. Карташова Л.А. Система навчання інформаційних технологій студентів гуманітарних спеціальностей у вищих педагогічних навчальних

зкладах. Дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2012.

18. Квятковська А. Онлайн навчання в закладах фахової передвищої освіти: особливості в умовах військових конфліктів. зб. матеріалів наук.-практ. конф. «Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення. Київ. 2022. С. 196-199.

19. Коротун О.В. Дидактична система змішаного навчання у ВНЗ. Тези доповідей VIII Міжнародної науково-технічної конференції «Інформаційно-комп'ютерні технології – 2016» (22-23 квітня 2016 р.). Житомир: ЖДТУ, 2016. – С.240-241.

20. Кустовська І. М. Методичні засади ефективного формування професійно значущих умінь та навичок майбутніх економістів : метод. рекомендації для викл. вищ. економ. навч. закл. Хмельницький: ХНУ, 2010. 43 с.

21. Кухаренко В.М. Змішане навчання. URL: <http://www.wiziq.com/online-class/2190095-intel-blended>.

22. Кухаренко В.М., Березенська С.М., Бугайчук К.Л., Олійник Н.Ю., Олійник Т.О., Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г., Столяревська А.Л. Теорія та практика змішаного навчання: монографія. За ред. В.М. Кухаренка. Харків: НТУ "ХП", 2016. 284 с.

23. Кухаренко В.М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання : навч. посібник. Харків : Міленіум, 2019. 307 с.

24. Лавріненко О. А. Педагогічна майстерність як домінантний складник педагогічної дії. *Теорія і практика управління соціальними системами* (3). 2013. С.102-106.

25. Лебедева О. Blended Learning – змішане навчання як антикризовий формат освіти. Імплементація європейських стандартів в українські освітні дослідження. 2020. С.85-87.

26. Литвинов А.С. Педагогічний провайдинг інновацій в освіті : навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Борисова. Суми, 2019. 134 с.

27. Мирончук Н.М. Кваліфікаційні вимоги до викладачів вищих

навчальних закладів як основа змісту освітньо-професійних програм підготовки фахівців. Проблеми освіти: Збірник наукових праць. Вип. 82. Вінниця-Київ, 2015. С. 172-176.

28. Мізюк В. А. Змішане навчання як проблема сучасного освітнього простору. Педагогічний альманах. 2019. Вип. 41. С. 37-44. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2019_41_729.

29. Морзе Н.В., Вембер В.П. Як визначити педагогічну цінність електронних засобів навчального призначення? *Директор школи, ліцею, гімназії*, 2007. № 4. С.31-36.

30. Осадча К. П. Формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Вінниця, 2012. 20 с.

31. Полотай О.І. Переваги змішаного навчання в закладах вищої освіти в сучасних реаліях (на прикладі ЛДУ БЖД). 2022.

32. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів: особливості впровадження. 2018.

33. Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19: наказ МОН від 16 березня 2020 року N 406 [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodidlya-zapobigannya-poshirennyu-koronavirusu-s-ovid-19>

34. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 2745 VIII. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19).

35. Про вищу освіту : Закон України від 28.12.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20211121#Text> (дата звернення: 23.11.2023).

36. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти URL: <https://mon.gov.ua/>

storage/app/media/vishcha-osvita/2020/

zmyshene%20navchanny/zmishanenavchanniabookletsreads-2.pdf

37. Рогульська О. О. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами сучасних інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Вінниця, 2012. 21 с.

38. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук, Н. Ю. Олійник, Т. О. Олійник, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко, А. Л. Столяревська; за ред. В. М. Кухаренка. Харків : ХП, 2016. 284 с

39. Ткачук Г.В. Теоретичні аспекти та стан впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти України. *European vector of Ukraine and Republic of Poland*. 2018. вип. 1. С. 465-485.

40. Ткачук Г.В. Змішане навчання та особливості використання ротаційної моделі у навчальному процесі. *Інформаційні технології в освіті*. 2017. № 4 (33). С. 143–156.

41. Ягоднікова В.В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 80 с.

42. Blended Learning: Using Technology in and beyond the Language Classroom /blended-learning-using-technology-in-and-beyond-the-language-classroom.html

43. Bonk C. J. The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs. San Francisco: Jossey-Bass/Pfeiffer. 2006.

44. Richards G. Athabasca University. Learning Analytics: On the Way to Smart Education. Retrieved from http://distant.ioso.ru/seminar_2012/conf.htm. 2012.

45. Graham C.R. Blended learning systems. *The handbook of blended learning: Global perspectives, local designs*. 2006. 1. 3-21.

46. Staker H. & Horn M. Classifying K-12 Blended Learning. 2012. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED535180.pdf>.
47. Veledinskaya S.B. Blended learning: the secrets of efficiency. 2014. *Vyisshee obrazovanie segodnya*. 8. 8-13.
48. Kartashova L., Sorochan T., Sovkina O., Sheremet T. Digital twin of postgraduate educational institution: ecosystem for transformation of professional development of teachers in conditions of martial law. *Danish scientific journal*. 2022. № 60. pp. 46-51.
49. Kukharenko V. Blended learning. Webinar. 2014. URL: <http://vladimirkukharen.wiziq.com/onlineclass/2190095-intel-blended> (дата звернення: 15.01.2023).
50. Christensen C.M., Horn M. B., & Staker H. Is K-12 Blended Learning Disruptive? An Introduction to the Theory of Hybrids. *Clayton Christensen Institute for Disruptive Innovation*. 2013.
51. Tayebinik M., & Puteh M. Blended Learning or E-learning? 2013. *arXiv preprint arXiv:1306.4085*.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета викладача

Розробники: Димитрічак Т.О., Кузнєцова Н.В.

Шановна(ий) пані(е) викладач!

Просимо Вас відповісти на запитання нашої анкети (анонімно). Сподіваємось на відвертість, оскільки персональні результати анкетування не розголошуються, а будуть використані лише в узагальненому вигляді. Дайте, будь ласка, відповідь на запитання, обравши з переліку найточніший(і), на Вашу думку, варіант(и):

1. Скажіть, будь ласка, як довго Ви долучені до змішаного навчання в освітньому процесі?

- а) 1 рік;
- б) 2 роки;
- в) 3 роки;
- г) 4 роки;
- д) понад 5 років;

2. Як Ви познайомились з технологією змішаного навчання?

- а) на курсах ПК;
- б) на вебінарах, семінарах означеної тематики;
- в) самостійно в інтернеті;
- г) дізналась(вся) з досвіду колег;
- д) Ваш варіант відповіді _____;

3. Чивикористовуєте Ви у своїй педагогічній діяльності технології змішаного навчання?

- а) так
- б) скоріше так, ніж ні;
- в) скоріше ні, ніж так ;
- г) ні;
- д) вагаюсь з відповіддю;

4. Якщо Ви викладаєте на педагогічних спеціальностях, то чи готуєте студентів до використання технологій змішаного навчання?

- а) так
- б) скоріше так, ніж ні
- в) скоріше ні, ніж так

- г) ні
д) вагаюсь з відповіддю
5. Як Ви вважаєте, як часто варто використовувати технології змішаного навчання на заняттях з навчальних дисциплін?
- а) при вивченні окремих дисциплін
б) на кожному занятті
в) періодично, в залежності від теми
г) не використовую
6. На яких видах занять, на Вашу думку, доцільніше впроваджувати змішане навчання?
- а) лекції;
б) практичні заняття;
в) семінарські заняття;
г) практична підготовка;
д) контрольні заходи;
7. Чи використовуєте Ви у процесі змішаного навчання такі цифрові технології?
- а) інтерактивні презентації;
б) інтерактивні плакати;
в) робота на онлайн-дошках;
г) вебквести;
д) квізи;
ж) Socrative;
з) Kahoot;
и) Ваш варіант відповіді _____;
8. Назвіть, будь ласка, оптимальні шляхи підготовки студентів до використання технологій змішаного навчання (можна декілька варіантів)
- а) окремі модулі у педагогічних та методичних навчальних дисциплінах;
б) окремі теми у педагогічних та методичних навчальних дисциплінах;
в) введення спецкурсів означеної тематики;
г) включення відповідних завдань до програм педагогічної практики;
д) Ваш варіант (и) _____;
9. Укажіть, будь ласка, які дисципліни Ви викладаєте:
10. Ваш науково-педагогічний/педагогічний стаж:
- а) до 5 років;
б) 5-10 років;
в) 10-20 років
г) 20-30 років
д) більше 30 років

Дякуємо за співпрацю!

Анкета студента

Розробники: Димитрічак Т.О., Кузнєцова Н.В.

Шановний студенте!

Просимо відповісти на питання нашої анкети (анонімно).

Сподіваємось на відвертість, оскільки персональні результати анкетування не розголошуються, а будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

1. Скажіть, будь ласка, чи використовує Ваш заклад освіти технології змішаного навчання?

- а) так
- б) скоріше так, ніж ні
- в) скоріше ні, ніж так
- г) ні
- д) вагаюсь з відповіддю

3. Як Ви познайомились з технологією змішаного навчання?

- а) безпосередньо, під час освітньої діяльності
- б) під час проходження практики
- в) самостійно в інтернеті
- г) дізналась (вся) з досвіду інших здобувачів
- д) Ваш варіант відповіді _____

4. Чи готують Вас викладачі до використання технологій змішаного навчання в майбутній педагогічній діяльності?

- а) так
- б) скоріше так, ніж ні
- в) скоріше ні, ніж так
- г) ні
- д) вагаюсь з відповіддю

5. Як Ви вважаєте, як часто варто використовувати технології змішаного навчання на заняттях з навчальних дисциплін?

- а) при вивченні окремих дисциплін
- б) на кожному занятті
- в) періодично, в залежності від теми
- г) не використовувати

6. На яких видах занять, на Вашу думку, доцільніше впроваджувати змішане навчання?

- а) лекції
  - б) практичні заняття
  - в) семінарські заняття
  - г) практична підготовка
  - д) контрольні заходи
7. Чи використовують викладачі у процесі змішаного навчання такі цифрові технології?
- а) інтерактивні презентації
  - б) інтерактивні плакати
  - в) робота на онлайн-дошках
  - г) вебквести;
  - д) квізи;
  - ж) Socrative;
  - з) Kahoot;
  - и) Ваш варіант відповіді _____;
8. Назвіть, будь ласка, оптимальні шляхи підготовки студентів до використання технологій змішаного навчання (можна декілька варіантів)
- а) окремі модулі у педагогічних та методичних навчальних дисциплінах;
  - б) окремі теми у педагогічних та методичних навчальних дисциплінах;
  - в) введення спецкурсів означеної тематики;
  - г) включення відповідних завдань до програм педагогічної практики;
  - д) Ваш варіант (и) _____;
9. У якому закладі освіти Ви навчаєтесь:
- а) Заклад вищої освіти
  - б) Заклад фахової передвищої освіти
10. На якому курсі ви навчаєтесь:
- а) перший (бакалаврський)
  - б) другий (магістерський)
11. Якщо Ви навчаєтесь у закладі фахової передвищої освіти, який ступінь здобуваєте?
- а) фаховий молодший бакалавр
  - б) молодший бакалавр
  - в) бакалавр

Дякуємо за співпрацю!

Анкета самооцінювання рівня сформованості умінь щодо використання методів та технологій змішаного навчання
(для здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей)

(адаптований варіант методики С. Сисоевої)

Респондентам пропонується анонімно відповісти на питання анкети: «Оцініть, будь-ласка, за п'ятибальною шкалою рівень володіння Вами зазначених методів та технологій змішаного навчання»:

1 – початковий рівень (елементарне знання теорії; елементарні практичні вміння);

2 – середній рівень (задовільне знання теорії, задовільні практичні вміння);

3 – достатній рівень (добре знання теорії; добрі практичні вміння; переважно ефективна результативність у стандартних ситуаціях);

4 – високий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні вміння;

стабільно ефективна результативність у стандартних ситуаціях);

5 – творчий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні вміння; стабільно ефективна результативність у стандартних та нестандартних ситуаціях; вміння поділитись набутим педагогічним досвідом).

№	МЕТОДИ	Рівень				
		1	2	3	4	5
1	«E-Learning - навчання за допомогою Інтернет і мультимедіа»					
2	Адаптивне навчання (Adaptive learning)					
3	Віртуальний клас (Virtual classroom)					
4	Диференційоване навчання (Differentiated Learning)					
5	Перевернутий клас (Flipped Classroom)					
6	Персоналізоване навчання (Personalized Learning)					
7	Індивідуалізоване навчання (Individualized learning)					
8	Мобільне навчання (Mobile learning)					
9	Віртуальне навчальне оточення (Virtual Learning Environment)					

10	BYOD (англ. «Bring your own device» - «принеси свій власний пристрій»)					
----	--	--	--	--	--	--

11. У якому закладі освіти Ви навчаєтесь:

- а) Заклад вищої освіти
- б) Заклад фахової передвищої освіти

10. На якому курсі ви навчаєтесь:

- а) перший (бакалаврський)
- б) другий (магістерський)

11. Якщо Ви навчаєтесь у закладі фахової передвищої освіти, який ступінь здобуваєте?

- а) фаховий молодший бакалавр
- б) молодший бакалавр
- в) бакалавр

12. Напишіть, будь ласка, повну назву Вашого закладу освіти _____

курс _____

факультет/відділення _____

Дякуємо за співпрацю!

Результати спостереження
за використанням технологій змішаного навчання
у філії Ганнівська початкова школа з дошкільним відділенням
опорного закладу Надрічненський ліцей з дошкільним відділенням,
початковою школою та гімназією
Бородінської селищної ради Болградського району Одеської області

1. Загальна кількість педагогічних працівників: 4.
2. Відсоток вчителів, які використовують ЗН: 100%.
3. Рівень технічного забезпечення:

№	Назва ТЗН	Кількість	% забезпечення
1	Підключення до інтернету	1	100%
2	Комп'ютерне обладнання (ноутбук)	4	100%
3	Проектор	4	100%
4	Принтер, ламінатор	4	100%

4. Підготовка до змішаного навчання:

№	Назва ТЗН	Кількість	% забезпечення
1	Курси ПК	1	25%
2	Практичні семінари організовані відділом освіти	2	50%
3	Самостійно і інтернеті	1	25%

5. Загальні висновки:

Позитивні напрямки	Проблемні питання
<ul style="list-style-type: none"> - використання змішаного навчання більше 3 років; - 100% вчителів використовують змішане навчання у педагогічній діяльності; - всі педагогічні працівники у повному обсязі забезпечені технічними засобами навчання, що розширює вектор руху у впровадженні змішаного навчання; 	<ul style="list-style-type: none"> - впровадження в освітній процес змішаного навчання було не вибором, а вимогою часу; - КПК та вебінари не були ефективними, змішане навчання організовувалось кожним вчителем, з сторони власного бачення; - матеріальне становище сімей учнів — нище середнього, що не дало можливості у повному обсязі

- вчителі беруть активну участь у практичних семінарах, де обговорюють проблемні питання та діляться досвідом.

організувати дистанційне навчання.

Програма спецкурсу «Використання технологій змішаного навчання»

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Використання технологій змішаного навчання» складена відповідно до вимог освітньо-професійних програм педагогічної підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є навчально-методичне забезпечення використання технологій змішаного навчання в освітньому процесі підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

- Теоретичні основи змішаного навчання.
- Проектування змішаних навчальних курсів.
- Використання інформаційно-комунікаційних технологій у змішаному навчанні.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою спецкурсу «Використання технологій змішаного навчання» є систематизація і поглиблення знань з теоретичних питань впровадження в освітній процес здобувачів педагогічних спеціальностей технологій змішаного навчання, формування компетентності майбутніх фахівців у галузі розробки та використання технологій змішаного навчання, методів і форм його впровадження.

Завдання спецкурсу:

- ознайомити здобувачів освіти з теоретичними основами змішаного навчання, його принципами, перевагами та недоліками;

- сформувати у здобувачів вищої освіти компетентності щодо проєктування змішаних навчальних курсів, які відповідають принципам ефективного навчання;
- сформувати уміння використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації та проведення змішаного навчання;
- поглибити знання про сучасні освітні технології, сформувати уміння доцільного їх використання

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредити ЄКТС.

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи змішаного навчання

Тема 1. Теоретичні основи змішаного навчання

Загальні тенденції розвитку освіти в ХХ столітті. Грамотність населення та нові професії. Життєвий цикл інновацій. Історія розвитку змішаного навчання. Масові відкриті онлайн курси. Нова роль викладача в сучасному освітньому процесі.

Тема 2. Дистанційний освітній процес

Структура дистанційного курсу. Вимоги до дистанційного курсу. Тьютор - ключова фігура дистанційного навчання. Модель тьютора. Функції тьютора. Характеристика дистанційного студента. Допомога студентам. Труднощі здобувачів освіти під час дистанційних занять. Особливості впровадження дистанційних занять.

Змістовий модуль II. Змішане навчання

Тема 3. Основні особливості змішаного навчання

Визначення змішаного навчання. Характеристика та завдання змішаного навчання. Принципи та вимоги змішаного навчання. Рівні і комбінації змішаного навчання у корпорації. Перешкоди при організації змішаних навчальних курсів.

Тема 4. Проєктування змішаного навчання

Педагогічне проєктування. Проєктування (просто) навчання. Основні етапи системного проєктування ADDIE. Аналіз спрямованості курсу. Характеристика завдань. ADDIE для змішаного навчання. Поради з проєктування. Проєктне мислення педагогічних працівників.

Тема 5. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у змішаному навчанні

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у традиційному навчанні. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у змішаному навчанні. Комп'ютерні програми. Платформи дистанційного навчання. Веб-сервіси. Мобільні додатки.

Змістовий модуль III. Практичне проєктування змішаного навчального курсу

Тема 6. Визначення цілей курсу використання технологій змішаного навчання

Склад цілей навчання. Виконання діяльності з досягнення цілей. Умови досягнення цілей. Критерії досягнення цілей. Алгоритм визначення цілей навчання. Класифікація цілей навчання. Переглянута таксономія Блума. Сучасні теорії навчання. Діяльнісний підхід до навчання. Біхевіористський стиль. Когнітивний стиль.

Тема 7. Інструменти для змішаного навчання

Хмарні технології у навчанні. Відео у навчанні. Сервіси для створення інфографіки. Комп'ютерні програми: Microsoft Office, Google Docs, LibreOffice, Blender, GIMP тощо. Платформи дистанційного навчання: Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams, Edmodo, Blackboard тощо. Веб-сервіси: YouTube, Khan Academy, EdX, Coursera, Udemy. Мобільні додатки: Duolingo, Quizlet, Khan Academy, Memrise, Brainscape.

Тема 8. Методи організації змішаного навчання

Синхронні методи. Онлайн-заняття з використанням платформи дистанційного навчання. Moodle, Google Classroom. Відеоконференція з

використанням відео-платформи, наприклад, Skype, Zoom, Google Meet. Асинхронні методи навчання. Самостійна робота з навчальними ресурсами, веб-сайтами, електронними книгами, відеоуроками. Виконання завдань, наприклад, тестових завдань, практичних завдань, творчих завдань. Участь у форумах, обговореннях.

Рекомендована література

1. Кухаренко В.М., Березенська С.М., Бугайчук К.Л., Олійник Н.Ю., Олійник Т.О., Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г., Столяревська А.Л. Теорія та практика змішаного навчання: монографія. За ред. В.М. Кухаренка. Харків: НТУ "ХП", 2016. 284 с.
2. Кухаренко В.М., Главчева Ю.М., Рибалко О.В.. Куратор змісту: навчально-методичний посібник / За заг. ред. В.М. Кухаренка. Харків: НТУ "ХП", 2016. 170 с.
3. Кухаренко В.М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання : навч. посібник. Харків : Міленіум, 2019. 307 с.
4. Мізюк В. А. Змішане навчання як проблема сучасного освітнього простору. Педагогічний альманах. 2019. Вип. 41. С. 37-44. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2019_41_729.